ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 6ης Δεκεμβρίου 1991 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Α — Πραγματικά περιστατικά

1. Οι συνεκδικαζόμενες υποθέσεις που εξετάζουμε σήμερα, κατόπιν αιτήσεως του Bundesfinanzhof για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, αφορούν καταρχάς την ερμηνεία κοινοτικών διατάξεων που διέπουν τη διαδικασία προκαταβολής των επιστροφών κατά την εξαγωγή, κατά τους κανονισμούς (ΕΟΚ) 565/80 [1] και 798/80 [2]. Σκοπός της διαδικασίας αυτής, σε σχέση με την εξαγωγή προς τρίτες χώρες μεταποιημένων προϊόντων ή ορισμένων εμπορευμάτων, είναι να επιτευχθεί κάποια ισορροπία μεταξύ της χρησιμοποιήσεως κοινοτικών προϊόντων βάσεως και της χρησιμοποιήσεως προϊόντων τρίτων χωρών που έχουν τεθεί υπό καθεστώς ενεργητικής τελειοποιήσεως [3]. Προς τούτο, το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 565/80 — μία εναλλακτική διαδικασία προβλέπεται στο άρθρο 5 — προβλέπει την καταβολή ποσού αντίστοιχου προς την επιστροφή κατά την εξαγωγή, ευθύς μόλις τεθούν υπό καθεστώς τελωνειακού ελέγχου τα προϊόντα βάσεως. Προς διασφάλιση της επιστροφής του ποσού αυτού για την περίπτωση που δεν ικανοποιηθούν οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση της επιστροφής κατά την εξαγωγή, προβλέπεται η σύσταση ασφαλείας (κανονισμός 798/80, έκτη αιτιολογική σκέψη και άρθρο 7).

2. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 798/80, οι διαδικασίες αυτές εφαρμόζονται μόνο υπό την προϋπόθεση υποβολής προς τις τελωνειακές αρχές «δηλώσεως πληρωμής», με την οποία ο εξαγωγέας αναλαμβάνει την υποχρέωση να εξαγάγει τα προϊόντα, μετά την αποθήκευση ή τη μεταποίησή τους, κατά το άρθρο 4 ή το άρθρο 5 του κανονισμού 565/80, και να ζητήσει τη χορήγηση επιστροφής. Η δήλωση αυτή πληρωμής πρέπει, κατά το άρθρο 2, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 798/80, να περιέχει ορισμένα στοιχεία σχετικά με τα μέλλοντα να εξαχθούν προϊόντα.

3. Ποιες είναι οι νομικές συνέπειες της εξαγωγής προϊόντων που δεν ανταποκρίνονται στις περιεχόμενες στη δήλωση πληρωμής ενδείξεις, είναι ένα από τα ζητήματα που πρόκειται να εξετάσουμε σήμερα. Το Bundesfinanzhof, και στις δύο συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, ερωτά, ειδικότερα, εάν μια τέτοια διαφορά επηρεάζει τον χρόνο που λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό του συντελεστή της επιστροφής. Πράγματι, αν εφαρμοστεί το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80 [4], το οποίο ρυθμίζει την επιστροφή των

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 4ης Μαρτίου 1980, περί της προπληρωμής των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/028, σ. 50).

2 — Κανονισμός της Επιτροπής, της 31ης Μαρτίου 1980, περί των λεπτομερειών εφαρμογής όσον αφορά την προκαταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή και των θετικών νομισματικών εξισωτικών ποσών για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/028, σ. 86).

3 — Βλ. τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 565/80.

4 — Στην παρούσα υπόθεση, ο κανονισμός (ΕΟΚ) 798/80, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3445/85 της Επιτροπής, της 6ης Δεκεμβρίου 1985, που τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΟΚ) 798/80 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων όσον αφορά την προκαταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή και τα θετικά νομισματικά εξισωτικά ποσά όσον αφορά τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 328, σ. 13).

προκαταβληθέντων, στην περίπτωση κατά την οποία ο εξαγωγέας — π.χ. λόγω υπάρξεως μιας τέτοιας διαφοράς — δεν δικαιούται ή δεν δικαιούται να ζητήσει ολόκληρο το ποσό της επιστροφής, υπάρχουν δύο δυνατότητες: είτε να θεωρηθεί ως κρίσιμο χρονικό σημείο η ημερομηνία υποβολής της δηλώσεως πληρωμής, ή η ημερομηνία που αναφέρεται σε έγγραφο προκαθορισμού της επιστροφής που εξακολουθεί ακόμα να ισχύει, δηλαδή να εφαρμοσθούν οι ειδικοί κανόνες του συστήματος προκαθορισμού, παρά τη διαφορά που διαπιστώθηκε (βλ. άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 798/80), είτε να ληφθεί υπόψη η ημερομηνία εξαγωγής, όπως προβλέπει το γενικό σύστημα των επιστροφών κατά την εξαγωγή γεωργικών προϊόντων [5].

4. Εκτός από το πρόβλημα αυτό, το Bundesfinanzhof θέτει, επίσης, το ζήτημα του κύρους του κανονισμού με τον οποίο η Επιτροπή καθόρισε συντελεστή επιστροφής 0 ECU για τις εξαγωγές αλεύρων σίτου προς τη Σοβιετική Ένωση.

5. Τα πραγματικά περιστατικά, από τα οποία ανέκυψαν τα δύο αυτά προβλήματα, και τα οποία εκτίθενται αναλυτικά στην έκθεση ακροατηρίου, έχουν συνοπτικώς ως εξής.

6. Οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης αποτελούν επιχειρήσεις του τομέα των σιτηρών, ασχολούμενες με την παραγωγή αλεύρων και το εμπόριο. Στις 27 Νοεμβρίου 1980 (υπόθεση C-5/90) και στις 28 Νοεμβρίου 1980 (υπόθεση C-206/90), έθεσαν ορισμένες ποσότητες σίτου υπό τελωνειακό έλεγχο, κατά την έννοια του άρθρου 4 του κανονισμού 565/80. Στη δήλωση πληρωμής που κατέθεσαν κατά το άρθρο 2 του κανονισμού 798/80, ανέλαβαν την υποχρέωση να παραγάγουν, από αυτήν την ποσότητα σίτου, ορισμένες ποσότητες αλεύρου περιεκτικότητας σε τέφρα από 0 έως 520 mg/100 g και να τις εξαγάγουν εντός των προθεσμιών που ορίστηκαν. Όπως προκύπτει από τους φακέλους των υποθέσεων της κύριας δίκης και από έγγραφο που κατέθεσε το καθού Hauptzollamt, στο πλαίσιο αυτών των δηλώσεων πληρωμής χρησιμοποιήθηκαν άδειες εξαγωγής με πιστοποιητικά προκαθορισμού οι οποίες, συνολικώς, αφορούσαν τις ίδιες ακριβώς ποσότητες αλεύρων σίτου με εκείνες που αναφέρονταν στις δηλώσεις πληρωμής. Οι εν λόγω άδειες δεν περιελάμβαναν ενδείξεις σχετικές με την περιεκτικότητα σε τέφρα. Οι προσφεύγουσες ζήτησαν τη χορήγηση επιστροφής κατά την εξαγωγή και τη χορήγηση νομισματικών εξισωτικών ποσών, στο πλαίσιο του συστήματος προπληρωμής, για τα αναφερόμενα στις δηλώσεις πληρωμής άλευρα.

7. Με σειρά διαδοχικών αποφάσεων το Hauptzollamt τους χορήγησε τα ακόλουθα ποσά: στην υπόθεση C-5/90, ποσό 1 574 347,25 γερμανικών μάρκων (DM) ως επιστροφές κατά την εξαγωγή, και ποσό 375 517,59 DM ως νομισματικά εξισωτικά ποσά, δηλαδή συνολικώς ποσό 1 949 864,84 DM. Στην υπόθεση C-206/90, ποσό 1 314 160,57 DM ως επιστροφές κατά την εξαγωγή, και ποσό 273 881,12 DM ως νομισματικά εξισωτικά ποσά, δηλαδή συνολικώς ποσό 1 588 041,69 DM. Και στις δύο περιπτώσεις ο υπολογισμός της επιστροφής κατά την εξαγωγή πραγματοποιήθηκε βάσει του συντελεστή που ίσχυε κατά την ημερομηνία που αναφερόταν στο πιστοποιητικό προκαθορισμού (υπόθεση C-5/90: 3 Ιουλίου 1980· υπόθεση C-206/90: 1η Ιουλίου 1980). Οι συντελεστές αυτοί είχαν καθοριστεί με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1633/80 [6]. Ο κανονισμός αυτός προβλέπει διαφορετικούς συντελεστές ανάλογα με την περιε-

5 — Βλ. άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79 της Επιτροπής, της 29ης Νοεμβρίου 1979, περί των κοινών λεπτομερειών εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/027, σ. 70).

6 — Κανονισμός της Επιτροπής, της 26ης Ιουνίου 1980, περί καθορισμού των επιστροφών κατά την εξαγωγή σιτηρών, αλεύρων και χονδρών σιμιγδαλιών και σιμιγδαλιών σίτου και σίκαλης (ΑΒΙ L 162, σ. 45).

κτικότητα του αλεύρου σε τέφρα και τη χώρα προορισμού. Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, πρέπει να διευκρινισθεί ότι ο εν λόγω κανονισμός διακρίνει μεταξύ του αλεύρου περιεκτικότητας σε τέφρα από 0 έως 520 mg/100 g και του αλεύρου περιεκτικότητας σε τέφρα από 521 έως 600 mg. Για τις εξαγωγές « προς τις υπόλοιπες τρίτες χώρες », προβλέπει επιστροφή 75 ECU/τόνο, για την πρώτη κατηγορία, και επιστροφή μόνο 71 ECU/τόνο για τη δεύτερη κατηγορία. Αντιθέτως, ο συντελεστής επιστροφής για εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση ορίστηκε και για τις δύο κατηγορίες σε 0 ECU/τόνο.

8. Στην *υπόθεση C-5/90,* ο καθορισμός του συντελεστή επιστροφής για τις εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση σε 0 ECU/τόνο (και για τις δύο κατηγορίες αλεύρων) επηρέασε διττώς το ύψος των επιστροφών, όπως προκύπτει από έγγραφο του Hauptzollamt. Πρώτον, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4, παράγραφος 7, πρώτη φράση, του κανονισμού 565/80 (άρθρο 6, παράγραφος 3, του κανονισμού 798/80), το καταβλητέο ποσό επιστροφής υπολογίστηκε, για το μεγαλύτερο μέρος των σχετικών ποσοτήτων, βάσει του ισχύοντος για τη Σοβιετική Ένωση συντελεστή, δεδομένου ότι η χώρα προορισμού δεν ήταν ακόμα γνωστή κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως προκαταβολής (απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1980). Το προβλεπόμενο για τις άλλες τρίτες χώρες ποσό χορηγήθηκε για μία μόνο ορισμένη ποσότητα αλεύρου, η οποία είχε αρχικώς προβλεφθεί για την Πολωνία, με βάση ποσότητα αλεύρου περιεκτικότητας σε τέφρα από 0 έως 520 mg/100 g. Μετά την πραγματοποίηση των εξαγωγών (μεταξύ 28ης Νοεμβρίου 1980 και 18ης Φεβρουαρίου 1981), το καθού βάσει αποδεικτικών στοιχείων που προσεκόμισαν οι προσφεύγουσες για ορισμένες ποσότητες, επί των οποίων εφαρμόστηκε το άρθρο 4, παράγραφος 7, πρώτη φράση, του κανονισμού 565/80, τους χορήγησε συμπληρωματικά ποσά· τα ποσά αυτά αντιστοιχούσαν στη διαφορά μεταξύ των ποσών που είχαν δικαίωμα να ζητήσουν οι προσφεύγουσες, βάσει της ίδιας μεθόδου υπολογισμού, για εξαγωγές προς « λοιπές τρίτες χώρες » (στη συγκεκριμένη περίπτωση προς τη Νότια Υεμένη, τη Βόρεια Υεμένη και την Πολωνία), λαμβανομένης πάντοτε υπόψη για τον υπολογισμό ποιότητας αλεύρου με περιεκτικότητα σε τέφρα από 0 έως 520 mg/100 g. Δεύτερον, ο καθορισμός σε 0 ECU του συντελεστή για τις επιστροφές κατά τις εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση, επηρέασε τις επιστροφές για εξαγωγές που πράγματι έγιναν προς την εν λόγω χώρα· πράγματι, στην περίπτωση αυτή, δεν πραγματοποιήθηκε καμία πρόσθετη καταβολή, τα δε ποσά που καταβλήθηκαν με την απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1980 παρέμειναν αμετάβλητα.

9. Όσον αφορά τη φύση των διαφόρων αυτών πληρωμών, από τον φάκελο της κυρίας υποθέσεως προκύπτει ότι *μόνο η πληρωμή που πραγματοποιήθηκε βάσει της αποφάσεως της 11ης Δεκεμβρίου 1980 είχε τον χαρακτήρα προκαταβολής,* ενώ οι συμπληρωματικές πληρωμές πραγματοποιήθηκαν υπό μορφή επιστροφών κατά την εξαγωγή (μαζί με την καταβολή νομισματικών εξισωτικών ποσών), βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 2, του κανονισμού 798/80, μετά από την περάτωση της διαδικασίας της προκαταβολής. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, στην υπόθεση C-5/90, τα πραγματικά περιστατικά που πρέπει να εξεταστούν παρουσιάζουν τρεις διαφορετικές μορφές [7]:

— Το προπληρωθέν ποσό, λόγω της διαφοράς ποιότητας του αλεύρου, ήταν μεγαλύτερο από το ποσό που είχε δικαίωμα να λάβει ο εξαγωγέας· αυτό συνέβη κατά την εξαγωγή

7 — Από το έγγραφο του καθού προκύπτει ότι, στην υπόθεση αυτή, για μία μικρή ποσότητα δεν προσκομίστηκε κανένα αποδεικτικό στοιχείο εξαγωγής. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τη διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος, η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δεν αφορά προφανώς τα ζητήματα που σχετίζονται με το γεγονός αυτό.

προς την Πολωνία, προορισμός που ήταν ήδη γνωστός κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως προπληρωμής (στο εξής: περίπτωση 1).

— Το προπληρωθέν ποσό ισοδυναμεί με το οφειλόμενο ποσό· σ' αυτήν την περίπτωση εμπίπτουν οι εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση, καθόσον ίσχυε σχετικώς ο συντελεστής 0 ECU — ανεξαρτήτως της περιεκτικότητας σε τέφρα — τόσο για την προκαταβολή όσο και για την οριστική πληρωμή (στο εξής: περίπτωση 2).

— Το προπληρωθέν ποσό ήταν μικρότερο του οφειλομένου, αλλά το συνολικώς καταβληθέν ποσό ήταν μεγαλύτερο του οφειλομένου. Στην περίπτωση αυτή εμπίπτουν ορισμένες εξαγωγές, κατά τις οποίες η χώρα εξαγωγής δεν ήταν εξαρχής γνωστή, αλλ' ως προς τις οποίες αποδείχθηκε κατόπιν ότι πραγματοποιήθηκαν «προς τρίτες χώρες» (στο εξής: περίπτωση 3).

10. Τα περιστατικά της υποθέσεως C-206/90 ανταποκρίνονται στην περίπτωση 1, όπως αυτή καθορίστηκε ανωτέρω. Στην περίπτωση αυτή ο προορισμός (Βόρεια Υεμένη) ήταν εξαρχής γνωστός, η δε προκαταβολή χορηγήθηκε βάσει του συντελεστή που ίσχυε για τις «λοιπές τρίτες χώρες».

11. Κατόπιν ελέγχων που πραγματοποίησε το καθού σχημάτισε τη γνώμη, και στις δύο υποθέσεις, ότι τα εξαχθέντα άλευρα είχαν περιεκτικότητα σε τέφρα μεγαλύτερη από 520 mg/100 g [8] και ζήτησε από τις προσφεύγουσες να του επιστρέψουν ποσό το οποίο υπολόγισε κυρίως ως εξής [9]:

Συνολικώς καταβληθείσα επιστροφή κατά την εξαγωγή

προσαυξημένη κατά την ελάχιστη προσαύξηση επί του συνόλου των σχετικών ποσοτήτων (3 ECU/τόνο, άρθρο 7, παράγραφος 1, εδάφιο 2, του κανονισμού 798/80)

μειωμένη κατά το ποσό της επιστροφής κατά την εξαγωγή που είχαν δικαίωμα να λάβουν οι προσφεύγουσες, κατ' εφαρμογή των ακολούθων συντελεστών επιστροφής:

— Στην υπόθεση C-5/90, στην οποία ένα μέρος των εξαγωγών είχε πραγματοποιηθεί ενώ ίσχυαν ακόμα τα πιστοποιητικά προκαθορισμού, εφαρμόστηκε, επί του τμήματος αυτού των εξαγωγών, ο συντελεστής που ίσχυε την οριζόμενη στο πιστοποιητικό ημέρα·

για τις υπόλοιπες ποσότητες το καθού εφάρμοσε τον συντελεστή που ίσχυε την ημέρα της εξαγωγής.

— Στην υπόθεση C-206/90 το καθού εφάρμοσε σε όλες τις περιπτώσεις τον συντελεστή που ίσχυε την ημέρα της εξαγωγής, δεδομένου ότι καμία εξαγωγή δεν πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της ισχύος των πιστοποιητικών προκαθορισμού.

8 — Εκτός από ποσότητα 50 τόνων, στην υπόθεση C-5/90, της οποίας η περιεκτικότητα σε τέφρα ήταν μικρότερη από 521 mg/100 g.

9 — Βλ. προηγούμενη υποσημείωση. Στην υπόθεση C-5/90 υπήρξε μία μικρή τροποποίηση των νομισματικών εξισωτικών ποσών, η οποία πάντως δεν έχει σημασία για την παρούσα υπόθεση, διότι δεν οφειλόταν σε τροποποίηση των συντελεστών.

12. Μολονότι το καθού *παραιτήθηκε* κατόπιν *από την ελάχιστη προσαύξηση*, επειδή είχε ήδη αποδεσμευθεί η ασφάλεια, το ποσό που έπρεπε να επιστραφεί ήταν σημαντικό και στις δύο υποθέσεις:

— στην υπόθεση C-5/90: 616 507,19 DM·

— στην υπόθεση C-206/90: 830 412,35 DM.

13. Η διαφορά οφείλεται κυρίως σε τρεις διαφορετικούς παράγοντες. Πρώτον, το Hauptzollamt θεώρησε ως κρίσιμους για τις παρούσες υποθέσεις όλους τους ισχύοντες τότε κανονισμούς:

— τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1633/80 [10]

— τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2793/80 [11]

— τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3143/80 [12]

— τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3223/80 [13]

— τον κανονισμό (ΕΟΚ) 131/81 [14]

— τον κανονισμό (ΕΟΚ) 316/81 [15]

οι οποίοι προέβλεπαν μικρότερους συντελεστές για τα άλευρα περιεκτικότητας σε τέφρα μεταξύ 521 και 600 mg/100 g, σε σχέση με τα άλευρα μικρότερης περιεκτικότητας σε τέφρα (από 0 έως 520 mg/100 g) στις περιπτώσεις εξαγωγών προς « λοιπές τρίτες χώρες ». Εξάλλου, σε όλους τους εφαρμοσθέντες κανονισμούς, τους μεταγενέστερους του κανονισμού 1633/80, προβλεπόταν για τις εξαγωγές αλεύρου σίτου επιστροφές, το γενικό επίπεδο των οποίων ήταν χαμηλότερο από το επίπεδο που προέβλεπε ο κανονισμός 1633/80, ο οποίος είχε αποτελέσει τη βάση για τους αρχικούς υπολογισμούς. Εξάλλου, ως προς τις εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση, ο τελευταίος από τους προαναφερθέντες κανονισμούς, όπως έχω ήδη αναφέρει, προέβλεπε και για τους δύο τύπους αλεύρων μηδενικό συντελεστή· αντιθέτως, ο κανονισμός 316/81, βάσει του οποίου πραγματοποιήθηκαν οι νέοι υπολογισμοί για ένα τμήμα των εξαγωγών στην υπόθεση C-5/90, δεν προβλέπει επιστροφή για τις εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση. Όπως λεπτομερώς εξέθεσε το καθού, εάν ληφθεί ως βάση ο κανονισμός 1633/80 θα υπήρχε δικαίωμα εισπράξεως ενός ορισμένου ποσού, έστω και ελαχίστου (27,96 ECU/τόνο), λόγω των προσαυξήσεων που προέβλεπαν οι κανονισμοί (ΕΟΚ) 1550/79 [16] και 1875/80 [17], καθώς και λόγω της προσαρμογής που προέβλεπε ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1634/84 [18]. Επειδή η εφαρμογή του κανονισμού 316/81 δεν προϋπέθετε προκαθορισμό, δεν μπορούσε να γίνει καμία προσαρμογή στην παρούσα υπόθεση, έστω και αν δεν ληφθεί υπόψη ότι, κατά το άρθρο 19 του κανονισμού 2730/79, οι διατάξεις περί προκαθορισμού των επιστροφών κατά την εξαγωγή, καθώς και οι διορθώσεις του συντελεστή επιστροφής, δεν εφαρμόζονται επί προϊόντων για τα οποία ο εν λόγω συντελεστής είναι ίσος ή μεγαλύτερος από 0.

14. Κατά των αποφάσεων που περιέχουν τους νέους αυτούς υπολογισμούς — και οι οποίες

10 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 6.
11 — ABl L 288, σ. 27.
12 — ABl L 329, σ. 30.
13 — ABl L 334, σ. 43.
14 — ΕΕ L 9, σ. 17.
15 — ΕΕ L 34, σ. 32.
16 — ABl L 188, σ. 5.
17 — ABl L 184, σ. 10.
18 — ABl L 162, σ. 48.

αρχικώς ζητούσαν επίσης την καταβολή της ελάχιστης προσαύξησης — οι προσφεύγουσες άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Finanzgericht Hamburg. Οι προσφυγές τους μερικώς ευδοκίμησαν. Το Finanzgericht εφάρμοσε το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80, κατόπιν αιτήσεως των προσφευγουσών, όπως αυτός είχε τροποποιηθεί με τον κανονισμό 3445/85 (άρθρο 2, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού). Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι η επιστροφή έπρεπε να υπολογισθεί λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι, όπως υποστηρίζει το καθού, τα εξαχθέντα άλευρα είχαν περιεκτικότητα σε τέφρα μεγαλύτερη από 520 mg/100 g και ότι έπρεπε, κατά συνέπεια, να εφαρμοσθούν οι χαμηλότεροι συντελεστές που ίσχυαν γι' αυτήν την κατηγορία αλεύρων· αντιθέτως, έκρινε ότι η ημερομηνία που έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του συντελεστή επιστροφής ήταν η αναφερόμενη στα πιστοποιητικά προκαθορισμού. Έκρινε δηλαδή ότι η διάταξη που έπρεπε να εφαρμοσθεί στην παρούσα υπόθεση δεν ήταν το άρθρο 10, παράγραφος 4, στοιχείο α, του κανονισμού 798/80, αλλά το στοιχείο γ, διότι οι προσφεύγουσες είχαν τηρήσει την προθεσμία εξαγωγής. Έκρινε ότι, λαμβανομένων υπόψη της έννοιας και του σκοπού της διαδικασίας προπληρωμής, η τήρηση της προθεσμίας δεν προϋπέθετε, όσον αφορά το σύστημα των επιστροφών, ότι το προϊόν που παρήχθη από το προϊόν βάσεως είναι ακριβώς ίδιο με το αναφερόμενο στη δήλωση πληρωμής [19].

15. Κατά των αποφάσεων αυτών τόσο οι προσφεύγουσες όσο και το Hauptzollamt άσκησαν αναίρεση ενώπιον του Bundesfinanzhof. Το Hauptzollamt υποστήριξε κυρίως ότι για το πράγματι εξαχθέν προϊόν δεν εφαρμόστηκε η διαδικασία προπληρωμής. Προέβαλε κυρίως τον ισχυρισμό ότι οι προσφεύγουσες είχαν αναλάβει την υποχρέωση να εξαγάγουν άλευρα περιεκτικότητας σε τέφρα μεταξύ 0 και 520 mg/100 g. Οι προσφεύγουσες συμφώνησαν με την απόφαση του Finanzgericht ως προς την εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχείο γ, του κανονισμού 798/80, αλλά προέβαλαν σειρά άλλων αιτιάσεων. Σε ό,τι αφορά την παρούσα υπόθεση αρκεί μόνο να αναφερθεί σχετικώς ότι οι προσφεύγουσες της υποθέσεως C-5/90 υποστήριξαν, στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, ότι παρανόμως η Επιτροπή μείωσε σε 0 ECU/τόνο τις επιστροφές κατά τις εξαγωγές αλεύρων σίτου προς τη Σοβιετική Ένωση. Ενόψει αυτών των επιχειρημάτων, το Bundesfinanzhof υπέβαλε, καταρχάς, *το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα στις δύο υποθέσεις:*

« Έχουν οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου και, ιδίως, το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 798/80, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3445/85, την έννοια ότι δικαιούχος ο οποίος με την αίτηση προκαταβολής των επιστροφών κατά την εξαγωγή, κατά το άρθρο 4 του κανονισμού (ΕΟΚ) 565/80, ανέλαβε, κατά το άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΟΚ) 798/80, την υποχρέωση να εξαγάγει άλευρα με περιεκτικότητα τέφρας από 0 έως 520 mg/100 g, στην πραγματικότητα, όμως, εξήγαγε άλευρα με περιεκτικότητα τέφρας μεγαλύτερη από 520 mg/100 g, υποχρεούται να επιστρέψει ολόκληρο το ποσό της προκαταβολής και αντ' αυτού να ζητήσει επιστροφές κατά την εξαγωγή για τα πράγματι εξαχθέντα εμπορεύματα, κατά τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79 της Επιτροπής, της 29ης Νοεμβρίου 1979; »

19 — Όσον αφορά την προσαύξηση, το Finanzgericht έκρινε ότι οι προσφεύγουσες έπρεπε επίσης να την καταβάλουν, κατά το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80, υπολογιζομένης επί της διαφοράς μεταξύ του ποσού που προπληρώθηκε και του ποσού που είχαν δικαίωμα να εισπράξουν ως επιστροφές κατά την εξαγωγή και νομισματικά εξισωτικά ποσά. Πάντως, το ζήτημα αυτό κατέστη κατόπιν άνευ αντικειμένου, διότι το Hauptzollamt παραιτήθηκε από την προσαύξηση, ενώ ακόμα διαρκούσε η διαδικασία (βλ. ανωτέρω, παράγραφος 12). Ωστόσο, επί του ζητήματος αυτού θα υπάρξουν κατωτέρω ορισμένες διευκρινίσεις (στην παράγραφο 62).

16. Στην υπόθεση C-5/90 υπέβαλε, επίσης, το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

« Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα 1: είναι έγκυρος ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1633/80, καθόσον καθορίζει το ποσό των επιστροφών κατά την εξαγωγή, για εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση σε 0 ECU; Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο εν λόγω ερώτημα: πρέπει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αντιμετωπίζονται οι εξαγωγείς ως εάν δεν είχε ανασταλεί η χορήγηση επιστροφών κατά την εξαγωγή προϊόντων προς τη Σοβιετική Ένωση; »

Β — Η γνώμη μου επί της υποθέσεως

Επί του κοινού ερωτήματος των δύο υποθέσεων

17. Το πρώτο αυτό ερώτημα αναφέρεται κυρίως στις επιπτώσεις της διαφοράς ποιότητας του εξαχθέντος εμπορεύματος, σε σχέση με τις περιλαμβανόμενες στη δήλωση πληρωμής ενδείξεις, επί της επιλογής μεταξύ διαφόρων δυνατοτήτων που προβλέπει το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 3445/85. Όπως ήδη ανέφερα, το Bundesfinanzhof ερωτά εάν πρέπει να εφαρμοσθεί το γενικό σύστημα του κανονισμού 2730/79 (άρθρο 3, παράγραφος 1) προκειμένου να υπολογισθεί το ποσό που πρέπει να καταβληθεί σε μια τέτοια περίπτωση στον εξαγωγέα, ή εάν πρέπει να εφαρμοσθεί το ειδικό σύστημα της προκαταβολής (άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 798/80).

18. Ι — Θα αναφερθώ συντόμως στις διαφορετικές έννομες συνέπειες των δύο αυτών συστημάτων — σε σχέση με τις διατάξεις τις σχετικές με τον προκαθορισμό που εφαρμόστηκαν στη διαδικασία της κύριας δίκης — πριν εξετάσω το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80.

19. Πράγματι, ελλείψει προκαθορισμού, η κατάσταση είναι εξαιρετικά απλή [20]. Στο πλαίσιο του γενικού συστήματος, οι συντελεστές που εφαρμόζονται για τον υπολογισμό των επιστροφών και των νομισματικών εξισωτικών ποσών εξαρτώνται από την ημέρα εξαγωγής, στο πλαίσιο δε του συστήματος προκαταβολής από την ημέρα υποβολής της δηλώσεως πληρωμής.

20. Αντιθέτως, εάν ο εξαγωγέας διαθέτει πιστοποιητικά προκαθορισμού, οφείλει, στο πλαίσιο του γενικού συστήματος, και προκειμένου να επωφεληθεί από τους αντιστοιχούντες στην οριζόμενη στα εν λόγω πιστοποιητικά ημερομηνία συντελεστές επιστροφής, να εξαγάγει τα οικεία προϊόντα ή εμπορεύματα εντός της περιόδου ισχύος των πιστοποιητικών προκαθορισμού.

21. Η κατάσταση διαφέρει εάν εφαρμοσθεί το σύστημα της προκαταβολής. Στην περίπτωση αυτή, από τις διατάξεις που ίσχυσαν διαδοχικώς, συγκεκριμένα:

— τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 17, παράγραφος 1, στοιχείο β, και παράγραφος 8, στοιχείο β, δεύτερη περίπτωση, και του άρθρου 9, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο β, τρίτη περίπτωση, του *κανονισμού (ΕΟΚ) 193/75* [21], που έχει εν προκειμένω εφαρμογή·

20 — Βλ. ανωτέρω, παράγραφος 3.

21 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/011, σ. 161.

— τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 29, στοιχείο β, και 32, στοιχείο β, αα, τρίτη περίπτωση, αφενός, και του άρθρου 22, παράγραφος 1, στοιχείο β, τρίτη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3183/80 [22], αφετέρου, και

— τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 29, στοιχείο β, και του άρθρου 22, παράγραφος 1, στοιχείο β, τέταρτη περίπτωση, του *κανονισμού (ΕΟΚ) 3719/88*[23]·

προκαθορισμού· ωστόσο, αν η προκύπτουσα διάρκεια προθεσμίας είναι μικρότερη από τρεις μήνες, αυξάνεται σε τρεις μήνες. Σε όλες τις περιπτώσεις χορηγείται στον επιχειρηματία η προβλεπόμενη από το άρθρο 11, παράγραφος 3, προθεσμία των 60 ημερών, η οποία προσαρμόζεται στους προαναφερθέντες κανόνες, καθόσον αρχίζει να τρέχει μετά την περάτωση της διαδικασίας του άρθρου 4 ή του άρθρου 5 του κανονισμού 565/80.

προκύπτει, ως προς τη διάρκεια ισχύος των αδειών [24], ότι η υποχρέωση του εξαγωγέα θεωρείται ότι εκπληρώθηκε, και ότι αναλώθηκε το δικαίωμα που παρείχε η άδεια εξαγωγής, την ημέρα κατά την οποία οι τελωνειακές αρχές παρέλαβαν τη δήλωση πληρωμής. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο β, του κανονισμού 798/80, η ημέρα αυτή λαμβάνεται επίσης υπόψη για την προσαρμογή του συντελεστή επιστροφής που έχει προκαθοριστεί ή των νομισματικών εξισωτικών ποσών. Η εξομοίωση αυτή της παραλαβής της δηλώσεως πληρωμής με πραγματική εξαγωγή θέτει το ερώτημα ποια είναι στην περίπτωση αυτή η τύχη της διάρκειας ισχύος του πιστοποιητικού προκαθορισμού. Επιβάλλεται σχετικώς να τονισθεί ότι το σύστημα της διαδικασίας προκαταβολής μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την εκ των πραγμάτων παράταση της διάρκειας ισχύος [25], και αυτό ακριβώς συνέβη στην προκειμένη περίπτωση. Βεβαίως, η προθεσμία μεταποιήσεως που προβλέπει το άρθρο 11, παράγραφος 1, του κανονισμού 798/80, ανταποκρίνεται κατά κανόνα στην εναπομένουσα διάρκεια ισχύος του πιστοποιητικού, στην περίπτωση που υποβάλλεται πιστοποιητικό

22. Αυτές είναι λοιπόν οι διαφορές μεταξύ του γενικού συστήματος και του ειδικού συστήματος προκαταβολής, όσον αφορά τον προσδιορισμό της ημερομηνίας που λαμβάνεται υπόψη για τον καθορισμό του συντελεστή επιστροφής.

23. ΙΙ — Προκειμένου να συνδυαστούν τα προαναφερθέντα με το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80, η ερμηνεία του οποίου μας απασχολεί σήμερα, πρέπει να τονισθεί ότι τα χρονικά όρια εντός των οποίων εφαρμόζονται οι κανόνες περί της διαδικασίας προκαταβολής, συγκεκριμένα το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 798/80, που αφορούν τον προσδιορισμό της κρίσιμης ημερομηνίας, στηρίζονται στο προαναφερθέν άρθρο 11 του εν λόγω κανονισμού. Μετά την κίνηση της διαδικασίας προκαταβολής, εάν δεν τηρηθούν οι προθεσμίες που ορίζει το εν λόγω άρθρο 11, η συγκεκριμένη πράξη εξαγωγής υπάγεται και πάλι στο σύστημα των γενικών διατάξεων [26]. Το άρθρο 42, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3183/80 (όπως και το άρθρο 43, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3719/88) επιβεβαιώνει το συμπέρασμα αυτό όσον αφορά την ειδική περίπτωση κατά την οποία ο εξαγωγέας χρησιμοποίησε πιστοποιητικό προκαθορισμού στο πλαίσιο της διαδικα-

22 — ΕΕ ειδ. έκδ. 11/022, σ. 66.

23 — ΕΕ L 331, σ. 1.

24 — Η άδεια εξαγωγής και το πιστοποιητικό προκαθορισμού αποτελούν μία νομική ενότητα: απόφαση της 26ης Απριλίου 1988, 316/86, Krücken (Συλλογή 1988, σ. 2213, σκέψη 17).

25 — Βλ. την τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 798/80, τρίτη φράση, και την απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 1978, 44/77 έως 51/77, Union Malt κατά Επιτροπής (Συλλογή 1978, σ. 57).

26 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mayras, της 15ης Δεκεμβρίου 1977, στην υπόθεση Union Malt κατά Επιτροπής (Slg. 1978, σ. 83, 89).

σίας προκαταβολής. Το άρθρο 10, παράγραφος 4, στοιχείο α, του κανονισμού 798/80, μεταβάλλει το αποτέλεσμα αυτό σε κανόνα αναζητήσεως του σχετικού ποσού, κατά τον οποίο ο εξαγωγέας ο οποίος παρέβη την προθεσμία του άρθρου 11 οφείλει να επιστρέψει το προκαταβληθέν ποσό (προσαυξημένο κατά την προβλεπόμενη από το άρθρο 7, παράγραφος 1, προσαύξηση, δηλαδή συνολικώς ποσό που ισοδυναμεί με τη συσταθείσα ασφάλεια). Δηλαδή, σε περίπτωση παραβιάσεως της προθεσμίας, οι κανόνες περί προκαταβολής, οι οποίοι απετέλεσαν τη νομική βάση για την πραγματοποίηση αυτής της προκαταβολής, δεν έχουν πλέον εφαρμογή, πράγμα που σημαίνει ότι ο εξαγωγέας οφείλει να επιστρέψει το ποσό που εισέπραξε βάσει αυτών των κανόνων.

24. Αντιθέτως, εάν τηρηθεί η προθεσμία του άρθρου 11, ο εξαγωγέας έχει, καταρχήν, το δικαίωμα υπαγωγής στις ευεργετικές διατάξεις που διέπουν το σύστημα προπληρωμής — υπό την επιφύλαξη μειώσεως του προκαταβαλλομένου ποσού εάν το οφειλόμενο ποσό είναι μικρότερο. Αυτός είναι ο κοινός παρονομαστής των κανόνων του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχεία β και γ, διατάξεις οι οποίες και οι δύο αρχίζουν με τη φράση:

«Όταν οι προθεσμίες που ορίζονται στο άρθρο 11 τηρήθηκαν, αλλά όταν το ποσό της επιστροφής είναι κατώτερο του προβλεπομένου (...)»

25. III — *1.* Κατόπιν αυτών των εξηγήσεων θα εξετάσω την περίπτωση 1 (τόσο ως προς την υπόθεση C-5/90, όσο και ως προς την υπόθεση C-206/90), διότι σ' αυτήν κυρίως τίθεται το πρόβλημα ως προς το οποίο εκδηλώνεται η διαφωνία των διαδίκων, δηλαδή η επιλογή μεταξύ του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχείο α ή στοιχείο γ, του κανονισμού 798/80. Πριν υπεισέλθω στις λεπτομέρειες της αντιδικίας, θα ήθελα να υπογραμμίσω την επί ενός τουλάχιστον σημείου συμφωνία των διαδίκων, καθόσον όλοι συμφωνούν ότι έχει εφαρμογή το άρθρο 10, παράγραφος 4, *στοιχείο α,* όταν το εξαγόμενο προϊόν είναι *διαφορετικό προϊόν* από εκείνο που περιγράφεται στη δήλωση πληρωμής. Η άποψη αυτή δεν μπορεί παρά να γίνει δεκτή.

26. Ωστόσο, το εξαχθέν άλευρο αποτελεί «διαφορετικό προϊόν» από εκείνο που περιγράφεται στη δήλωση πληρωμής, λόγω της μεγαλύτερης περιεκτικότητάς του σε τέφρα, όπως υποστηρίζουν το Hauptzollamt και η Επιτροπή, ή πρέπει να γίνει σχετικώς δεκτή η άποψη των προσφευγουσών οι οποίες υποστηρίζουν ότι πρόκειται για το ίδιο εμπόρευμα διαφορετικής — κατώτερης — ποιότητας;

27. α) Όσον αφορά, καταρχάς, το κριτήριο βάσει του οποίου θα δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, συμφωνώ με το καθού όσον αφορά τον ισχυρισμό του ότι τα κριτήρια που θα ληφθούν σχετικώς υπόψη πρέπει να καθοριστούν βάσει των εφαρμοστέων στον τομέα των επιστροφών κανόνων. Δεν χρειάζεται να ληφθούν υπόψη οι ενδεχομένως διαφορετικές εμπορικές συνήθειες, αντιθέτως προς την άποψη που υποστηρίχθηκε (ιδίως από την εταιρία Getreide-Import GmbH κατά την προφορική διαδικασία). Βεβαίως, η επιστροφή κατά την εξαγωγή, αφενός μεν, αποτελεί μέτρο το οποίο, ως εξαγωγικό κίνητρο, αποσκοπεί στη συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο, αφετέρου όμως, συνιστά ευεργέτημα δημοσίου δικαίου το οποίο παρέχεται από την Κοινότητα (μέσω των κρατών μελών) και το οποίο εντάσσεται στην κοινή γεωργική πολιτική. Λόγω της ειδικής αυτής φύσεως των επιστροφών κατά την εξαγωγή, είναι προφανές ότι οι έννοιες και οι διακρίσεις που χρησιμοποιούνται πρέπει, για λόγους ασφαλείας δικαίου, να προέρχονται κυρίως από το σύστημα κανόνων που διέπουν τις επιστροφές κατά την εξαγωγή· από την άποψη αυτή, το άρθρο 15 του κανονισμού 2730/79, το οποίο απαγορεύει τη χορήγηση επιστροφών εάν τα προϊόντα «δεν είναι

ποιότητος υγιούς, ανόθευτης και σύμφωνης με τα συναλλακτικά ήθη », υποδηλώνει ότι δεν αποκλείεται να λαμβάνονται επίσης υπόψη έννοιες και διακρίσεις που χρησιμοποιούνται στις εμπορικές ανταλλαγές.

28. β) Στην προκειμένη περίπτωση, η διάκριση στην οποία προέβη το Hauptzollamt στηρίζεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 162/67 της Επιτροπής [27], όπως είχε τροποποιηθεί κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών [28]. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού ορίζει έξι διαφορετικές κατηγορίες αλεύρου σίτου, αναλόγως της περιεκτικότητας σε τέφρα, κατηγορίες οι οποίες αρχίζουν από ελάχιστο όριο 0 mg/100 g και φθάνουν σε ανώτατο όριο 1 900 mg/100 g. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει επίσης ότι η ποσότητα σίτου που απαιτείται για την παρασκευή ενός τόνου αλεύρου είναι τόσο μεγαλύτερη όσο μικρότερη είναι η περιεκτικότητα σε τέφρα. Μεταξύ των έξι αυτών κατηγοριών περιλαμβάνονται οι δύο κατηγορίες στις οποίες αναφέρεται η παρούσα υπόθεση, δηλαδή, αφενός μεν, η κατηγορία που αντιστοιχεί σε περιεκτικότητα σε τέφρα από 0 έως 520 mg, αφετέρου δε, η κατηγορία που αντιστοιχεί σε περιεκτικότητα σε τέφρα από 521 έως 600 mg. Η διάκριση αυτή σε κατηγορίες αποτελεί τμήμα του συστήματος κριτηρίων βάσει του οποίου καθορίζεται το ποσό της επιστροφής, κατά τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2746/75 [29]. Το σύστημα που προβλέπει αυτός ο κανονισμός, ο οποίος αντικατέστησε τον προϊσχύσαντα κανονισμό 139/67/ΕΟΚ [30], μνημονεύεται στην πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 162/67. Αναφέρεται συγκεκριμένα:

« εκτιμώντας ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, περίπτωση β, του κανονισμού 139/67/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Ιουνίου 1967, προβλέπει ότι οι επιστροφές αυτές καθορίζονται για τα άλευρα, τα χονδρά σιμιγδάλια (gruaux) και τα σιμιγδάλια, λαμβανομένων υπόψη ιδίως των ποσοτήτων σιτηρών που είναι αναγκαίες για την παρασκευή των προϊόντων αυτών· ότι μεταξύ των τεχνικών μέσων τα οποία επιτρέπουν την εκτίμηση της ποσότητος αυτής των σιτηρών, η ανάλυση της περιεκτικότητος σε τέφρα των παρασκευαζομένων προϊόντων απεδείχθη ως η πιο αποτελεσματική· ».

29. Πράγματι, το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο β, του κανονισμού 2746/75 προβλέπει, ιδίως για τα άλευρα σίτου (βλ. παραπομπή της πρώτης παραγράφου του εν λόγω άρθρου στο άρθρο 1, στοιχείο γ, του κανονισμού 2727/75), ότι οι επιστροφές καθορίζονται λαμβανομένων υπόψη των ποσοτήτων σιτηρών που απαιτούνται για την παρασκευή του συγκεκριμένου προϊόντος (και της αξίας των υποπροϊόντων). Η σημασία του κριτηρίου αυτού διαφαίνεται εάν ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα που διακυβεύονται στον τομέα των επιστροφών κατά την εξαγωγή αλεύρων σίτου. Σύμφωνα με την πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2746/75, τα κριτήρια που υιοθετεί ο εν λόγω κανονισμός αποσκοπούν « στην κάλυψη της διαφοράς μεταξύ των τιμών των προϊόντων αυτών εντός της Κοινότητος και στη διεθνή αγορά, τηρουμένων των γενικών στόχων της κοινής οργανώσεως ».

30. Η διαφορά μεταξύ της κοινοτικής τιμής των αλεύρων και της τιμής τους στην παγκόσμια αγορά επηρεάζεται, φυσικά, από τη χρησιμοποιούμενη ποσότητα σιτηρών. Πράγματι, όσο μεγαλύτερη είναι η απαιτούμενη ποσότητα σιτηρών, τόσο περισσότερο γίνεται αισθητό το μεγαλύτερο κόστος που συνεπάγεται η χρησιμοποίηση σιτηρών προερχομένων από την Κοινότητα, αντί της χρησιμοποιήσεως σιτηρών προερχομένων από την παγκόσμια αγορά, τα οποία μπορούν να αγοραστούν σε χαμηλότερες τιμές.

27 — Κανονισμός της 23ης Ιουνίου 1967 περί των τρόπων καθορισμού της επιστροφής κατά την εξαγωγή για τα άλευρα, τα χονδρά σιμιγδάλια (gruaux) και τα σιμιγδάλια σίτου και σικάλεως (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/002, σ. 98).

28 — Ο τροποποιητικός κανονισμός (ΕΟΚ) 2849/91 της Επιτροπής, της 27ης Σεπτεμβρίου 1991, κατάργησε τη διάκριση μεταξύ αλεύρου περιεκτικότητας σε τέφρα από 0 έως 520 mg/100 g και αλεύρεου περιεκτικότητας σε τέφρα από 521 έως 600 mg/100 g (ΕΕ L 272, σ. 62).

29 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 1975, περί των γενικών κανόνων για τη χορήγηση επιστροφών κατά την εξαγωγή στον τομέα των σιτηρών και περί των κριτηρίων καθορισμού του ύψους τους (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/013, σ. 218).

30 — ABl 1967, 125, σ. 2453.

31. Ωστόσο, ανάλογα με την ισορροπία της προσφοράς και της ζητήσεως στην παγκόσμια αγορά, μπορεί να υπάρξει περίπτωση κατά την οποία, στην παγκόσμια αγορά, η σχέση μεταξύ της τιμής των διαφόρων τύπων αλεύρου να μην αντιστοιχεί πλέον στη σχέση μεταξύ ποσοτήτων σιτηρών που απαιτούνται για την παρασκευή αυτών των τύπων αλεύρου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο γ, του κανονισμού 2746/75 ορίζει ότι ο υπολογισμός της επιστροφής που χορηγείται πρέπει να γίνεται λαμβανομένων υπόψη « των δυνατοτήτων και των όρων πωλήσεως των εν λόγω προϊόντων στη διεθνή [παγκόσμια] αγορά ».

32. Στην παρούσα υπόθεση, στην περίπτωση του κανονισμού 1633/80 βάσει του οποίου διενεργήθηκε η προκαταβολή, η διαφορά περιεκτικότητας σε τέφρα μεταξύ των δύο τύπων αλεύρου επηρέασε τον συντελεστή επιστροφής, όπως εξηγήθηκε ανωτέρω (βλ. τέταρτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1633/80). Η Επιτροπή εξήγησε σχετικώς, απαντώντας σε ερώτημα του Δικαστηρίου, ότι:

« Η Επιτροπή θεωρεί αναγκαίο ότι κατά τον καθορισμό των επιστροφών κατά την εξαγωγή αλεύρων επιβάλλεται να γίνεται διάκριση ανάλογα με την περιεκτικότητα σε τέφρα, ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα στοιχεία στα οποία αναφέρεται το άρθρο 2 του κανονισμού 2746/75. Πράγματι, η επιστροφή που καταβάλλεται για το άλευρο προκύπτει από την επιστροφή που καταβάλλεται για τον σίτο, τα άλευρα δε που περιέχουν μεγάλο ποσοστό τέφρας παράγονται από μικρότερη ποσότητα σίτου σε σχέση με τα άλευρα μικρής περιεκτικότητας σε τέφρα. Γι' αυτόν τον λόγο, κατά τον κανονισμό 1633/80, η επιστροφή που καταβάλλεται για άλευρα περιεκτικότητας σε τέφρα από 1 651 έως 1 900 mg/100 g είναι η μικρότερη, ενώ η επιστροφή που καταβάλλεται για άλευρα περιεκτικότητας σε τέφρα 0 έως 520 mg/100 g είναι η υψηλότερη. »

33. γ) Ενόψει αυτών των νομικών και πραγματικών δεδομένων, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα εξαχθέντα άλευρα αποτελούσαν, κατά τα κριτήρια του συστήματος επιστροφών, προϊόν διαφορετικό από εκείνο που αναφεράταν στη δήλωση πληρωμής; Κατά την άποψή μου η απάντηση πρέπει να είναι αρνητική.

34. Επιβάλλεται, καταρχάς, να τονισθεί ότι και οι δύο τύποι αλεύρου παράγονται από το ίδιο προϊόν βάσεως και ότι ο τρόπος παρασκευής είναι όμοιος (άλεσμα). Εξωτερική εκδήλωση όλων αυτών των στοιχείων ομοιότητας αποτελεί η ταυτότητα της δασμολογικής κλάσεως στην οποία υπάγονται οι δύο τύποι αλεύρου. Η διαφορά μεταξύ των δύο προϊόντων οφείλεται αποκλειστικά στο γεγονός ότι η απαιτούμενη για την παραγωγή τους ποσότητα σίτου είναι μεγαλύτερη ή μικρότερη και ότι, κατά συνέπεια, διαφοροποιείται επίσης ο συντελεστής επιστροφής. Συνάγεται επίσης ότι, μολονότι ανάλογα με τη διαφορά αυτή συντελεστών η Κοινότητα έχει μεγαλύτερο ή, αντιστοίχως, μικρότερο συμφέρον για την επιδότηση των εν λόγω εξαγωγών, ωστόσο, η διαφορά αυτή δεν είναι διαφορά *ουσίας*, όπως στην περίπτωση ενός εντελώς διαφορετικού προϊόντος, αλλά απλώς διαφορά *βαθμού* που μπορεί επακριβώς να εκφρασθεί αριθμητικώς με βάση τη διαφορά των συντελεστών επιστροφής. Η κατάσταση αυτή προσομοιάζει με την κατάσταση κατά την οποία η εξαχθείσα *ποσότητα* είναι μικρότερη από την αναφερόμενη στη δήλωση πληρωμής. Η διάκριση αυτή μεταξύ, αφενός μεν, των περιπτώσεων ουσιαστικής διαφοράς και, αφετέρου, των περιπτώσεων στις οποίες η διαφορά είναι μόνο διαφορά βαθμού, δυνάμενη να εκφρασθεί αριθμητικώς, είναι ακριβώς η διάκριση επί της οποίας στηρίζεται το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80, το οποίο προβλέπει διαφορετικό σύστημα για τις περιπτώσεις μη τηρήσεως της προθεσμίας εξαγωγής, σε σχέση με το σύστημα που προβλέπει για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες το οφειλόμενο ποσό επιστροφής είναι μικρότερο. Επο-

μένως, όταν οι συντελεστές διαφοροποιούνται αναλόγως της περιεκτικότητας σε τέφρα, λόγω των διαφορετικών ποσοτήτων σίτου που απαιτούνται για την παρασκευή του αλεύρου, δεν έχει εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχείο α, αλλά η διάταξη του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχείο γ.

35. Ωστόσο, κατά την προφορική διαδικασία είχα την εντύπωση ότι η Επιτροπή δεν ήταν καθόλου βέβαιη ως προς το αν η διαφορά που υπήρχε τότε μεταξύ των συντελεστών επιστροφής στηριζόταν (αποκλειστικά) στη διαφορά μεταξύ των απαιτουμένων ποσοτήτων σίτου. Αντιθέτως, αν ορθώς κατανόησα τα όσα είπε, δεν απέκλεισε το ενδεχόμενο η διαφορά αυτή να οφείλεται (επίσης) στις συνθήκες που επικρατούσαν στην παγκόσμια αγορά (βλ. άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο γ, του κανονισμού 2746/75). Στην τελευταία αυτή περίπτωση, μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει «διαφορετικό προϊόν», πράγμα που σημαίνει ότι εφαρμοστέα είναι η διάταξη του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχείο α, του κανονισμού 798/80;

36. Θεωρώ ότι και στο ερώτημα αυτό η απάντηση πρέπει να είναι αρνητική. Πρώτον, τα δύο αυτά στοιχεία — ποσότητα σίτου και συνθήκες της παγκόσμιας αγοράς — είναι συχνά αδύνατο να διαχωριστούν. Αυτό οφείλεται στο γεγονός, όπως ήδη αναπτύχθηκε, ότι η εξαγωγή αλεύρων προς τρίτες χώρες συνιστά, κατά κάποιο τρόπο, εξαγωγή σιτηρών, επομένως δε οι τιμές των σιτηρών στην παγκόσμια αγορά μπορούν πάντοτε να αποτελέσουν παράγοντα που επηρεάζει τους συντελεστές των επιστροφών κατά την εξαγωγή. Δεύτερον, από απόψεως κοινοτικού συμφέροντος, η εξαγωγή αλεύρου σίτου συνιστά εξαγωγή αλεσμένου σίτου, επομένως δε το *ουσιαστικό συμφέρον* από την πραγματοποίηση της εξαγωγής είναι το ίδιο, ανεξάρτητα από το αν ο *βαθμός συμφέροντος* εξαρτάται αποκλειστικά από την ποσότητα σίτου, ή επίσης και από τη σημασία που αποδίδεται στην παγκόσμια αγορά στη σύνθεση του μεταποιημένου προϊόντος.

37. Για τους λόγους αυτούς φρονώ ότι στην παρούσα περίπτωση δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 10, παράγραφος 4, στοιχείο α, του κανονισμού 798/80 (αλλά το στοιχείο γ της εν λόγω διατάξεως), ακόμα και αν θεωρηθεί ότι η απάντηση της Επιτροπής στο προαναφερθέν ερώτημα του Δικαστηρίου δεν ήταν η ενδεδειγμένη.

38. δ) Η άποψη που εξέθεσα ανωτέρω επιβεβαιώνεται, νομίζω, από δύο στοιχεία.

39. αα) Επιβάλλεται καταρχάς να τονισθεί ότι, σε περίπτωση υπερβάσεως ορισμένων ορίων, η περιεκτικότητα σε τέφρα επηρεάζει επίσης το ουσιαστικό συμφέρον που υφίσταται για την επιδότηση των εξαγωγών αλεύρων σίτου. Επομένως, όταν τα όρια αυτά τηρούνται, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξα ανωτέρω δικαιολογείται. Επιβάλλεται σχετικώς να υπογραμμισθεί, αφενός μεν, το όριο των 1 900 mg/100 g, το οποίο προκύπτει από τον ορισμό της έκτης κατηγορίας που δίδει ο κανονισμός 162/67 και οι κανονισμοί της Επιτροπής που προβαίνουν στον κανονικό καθορισμό των συντελεστών επιστροφής. Πρόκειται για σύστημα που δεν προβλέπει τη χορήγηση επιστροφής για εξαγωγές αλεύρων περιεκτικότητας σε τέφρα μεγαλύτερης από την τιμή των 1 900 mg/100 g. Ακόμα και αν υποτεθεί ότι επιχειρείται μεταρρύθμιση του συστήματος αυτού ώστε να χορηγείται επιστροφή κατά την εξαγωγή αλεύρων περιεκτικότητας σε τέφρα μεγαλύτερης από το όριο αυτό, θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη οι διατά-

ξεις του κοινού δασμολογίου. Οι ισχύουσες σήμερα σημειώσεις για το κεφάλαιο 11 (βλ. παράγραφο 2, στοιχείο Α, σημείο β) ορίζουν ότι τα προϊόντα αλέσεως σίτου δεν εμπίπτουν στο κεφάλαιο αυτό (και δεν αποτελούν επομένως «άλευρο σίτου», κατά την έννοια της κλάσεως 1101 0000 = κλάσεως 1101 Α, πριν από τη θέσπιση της συνδυασμένης ονοματολογίας), όταν η περιεκτικότητά τους σε τέφρα υπερβαίνει το 2,5 % (= 2 500 mg/100 g). Και οι δύο κατηγορίες αλεύρων που ενδιαφέρουν την παρούσα υπόθεση βρίσκονται εντός των ορίων αυτών. Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνει την άποψη που υποστήριξα.

40. ββ) Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται, επίσης, από την απόφαση Plange Kraftfutterwerke[31], για την οποία έγινε κυρίως λόγος στη γραπτή και όχι στην προφορική διαδικασία. Στην υπόθεση αυτή το Δικαστήριο εξέτασε μία περίπτωση κατά την οποία εξαχθείσες ζωοτροφές είχαν περιεκτικότητα σε σιτηρά (63,9 % κατά βάρος) μικρότερη από εκείνη που είχε αναφερθεί στη δήλωση πληρωμής (μεγαλύτερη από 65 %)· λόγω αυτής της διαφοράς, ο συγκεκριμένος επιχειρηματίας είχε λάβει σχετικά υψηλότερη επιστροφή στο πλαίσιο του συστήματος προπληρωμής, καθόσον ο συντελεστής που προέβλεπε ο ισχύων κατά την ημέρα καταθέσεως της δηλώσεως πληρωμής κανονισμός περί συντελεστών επιστροφής ήταν υψηλότερος για τις σύνθετες ζωοτροφές που περιείχαν κατά βάρος σιτηρά κατά ποσοστό μεγαλύτερο του 65 %, σε σχέση με εκείνες που περιείχαν σιτηρά κατά ποσοστό από 50 έως 65 %[32]. Το Δικαστήριο έπρεπε κυρίως να αποφανθεί επί του ερωτήματος αν, σε μια τέτοια περίπτωση, οι αρμόδιες αρχές μπορούσαν να ζητήσουν την επιστροφή της *προσαυξήσεως* επί του *συνόλου* του προκαταβληθέντος ποσού ή μόνο επί του ποσού που *εισεπράχθη αδικαιολογήτως*. Το Δικαστήριο, προβαίνοντας στην εφαρμογή του κανονισμού (ΕΟΚ) 1957/69[33], τον οποίο αντικατέστησε ο κανονισμός 798/80, αποφάνθηκε ότι:

«Όταν ένας επιχειρηματίας υποχρεούται, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 1957/69 της Επιτροπής, της 30ής Σεπτεμβρίου 1969, περί συμπληρωματικών τρόπων εφαρμογής που αφορούν την παροχή των επιστροφών στην εξαγωγή στον τομέα των προϊόντων που υπόκεινται σε ένα καθεστώς ενιαίων τιμών, να εξαγάγει σύνθετες ζωοτροφές, περιεκτικότητας κατά βάρος σε σιτηρά ανώτερης του 65 % αλλά, λόγω περιστάσεων για τις οποίες δεν ευθύνεται, ο εν λόγω επιχειρηματίας εξήγαγε στην πραγματικότητα σύνθετες ζωοτροφές, η αναλογία των οποίων σε σιτηρά κατά βάρος κυμαίνεται μόνο από 50 έως 65 %, το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 5, του εν λόγω κανονισμού τον υποχρεώνει, ακόμα και μετά την ελευθέρωση της εγγυήσεως, να αποδώσει τη διαφορά μεταξύ του προπληρωθέντος ποσού της επιστροφής και του ποσού της επιστροφής που θα έπρεπε να έχει λάβει για τα πράγματι εξαχθέντα προϊόντα με προσαύξηση 20 % επί της διαφοράς αυτής.»

41. Βεβαίως, η παρούσα υπόθεση διαφέρει από την υπόθεση εκείνη. Στην υπόθεση Plange Kraftfutterwerke επρόκειτο κυρίως για το ζήτημα της προσαυξήσεως που έπρεπε να αποδοθεί και όχι για την ημερομηνία βάσει της οποίας θα έπρεπε να υπολογισθεί το ποσό της επιστροφής που είχε δικαίωμα να εισπράξει ο εξαγωγέας. Στην παρούσα υπόθεση η κατάσταση είναι αντίστροφη: αμφισβητούμενη είναι μόνο η ημερομηνία που πρέπει να ληφθεί υπόψη· το προδικαστικό ερώτημα δεν αναφέρεται στο ποσό της προσαυξήσεως.

42. Ωστόσο, νομίζω ότι οι δύο υποθέσεις είναι παράλληλες καθόσον πρόκειται για την εφαρ-

31 — Απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1987, 288/85, Plange Kraftfutterwerke (Συλλογή 1987, σ. 611).

32 — Βλ. κανονισμό (ΕΟΚ) 1136/77 της Επιτροπής (ΑΒΙ 1977, L 235, σ. 14).

33 — ΑΒΙ L 250, σ. 1.

μογή των κανόνων του συστήματος προκαταβολής. Επιβάλλεται, σχετικώς, να τονισθεί ότι ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1957/69, ο οποίος ίσχυε στην υπόθεση Plange Kraftfutterwerke, προέβλεπε ήδη έναν σύνδεσμο μεταξύ, αφενός μεν, της υποχρεώσεως πλήρους αποδόσεως της εισπραχθείσας επιστροφής — πράγμα που, σύμφωνα με την όλη οικονομία της ρυθμίσεως, σημαίνει ότι κρίσιμη ημερομηνία δεν είναι πλέον εκείνη που προβλέπεται στο πλαίσιο του συστήματος προκαταβολής[34] —, αφετέρου δε, της υποχρεώσεως πλήρους καταβολής της προσαυξήσεως. Σε περίπτωση μερικής αποδόσεως (πράγμα που σημαίνει ότι ως προς το υπόλοιπο του ποσού που πρέπει να καταβληθεί στον επιχειρηματία, κρίσιμη είναι η ημερομηνία που προβλέπεται στο πλαίσιο του συστήματος προκαταβολής), τότε και η προσαύξηση μπορεί να ζητηθεί μόνο κατ' αναλογία του τμήματος που απομένει να αποδοθεί. Αυτό προκύπτει από το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 3, του κανονισμού 1957/69. Κατά την παράγραφο 1 και τις προϋποθέσεις που προβλέπει η εν λόγω διάταξη (δηλαδή έλλειψη στοιχείων που να αποδεικνύουν την τήρηση της προθεσμίας μεταποιήσεως ή εξαγωγής), πρέπει να αποδοθεί η εισπραχθείσα επιστροφή προσαυξημένη κατά 20 %. Ωστόσο, κατ' εφαρμογή της παραγράφου 3, η προβλεπόμενη στην παράγραφο 1 απόδοση χωρεί μόνο κατ' αναλογία των ποσοτήτων προϊόντων ή εμπορευμάτων ως προς τις οποίες δεν προσκομίστηκαν οι προβλεπόμενες στην παράγραφο 1 αποδείξεις.

43. Το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 3445/85, που έχει εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση, προβλέπει επίσης μια τέτοια σχέση μεταξύ της βάσεως υπολογισμού της προσαυξήσεως και του ζητήματος αν πρέπει να εξακολουθήσει να λαμβάνεται ως κρίσιμη ημερομηνία η ημερομηνία που προκύπτει από την εφαρμογή του συστήματος προκαταβολής. Όπως έχω ήδη διευκρινίσει, η προβλεπόμενη στο πλαίσιο αυτού του συστήματος ημερομηνία δεν έχει πλέον εφαρμογή στην περίπτωση στην οποία αναφέρεται το στοιχείο α· ωστόσο, και στην περίπτωση αυτή, η προσαύξηση (ως ποσοστό της ασφαλείας) πρέπει επίσης να καταβληθεί στο σύνολό της. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις στις οποίες αναφέρονται τα στοιχεία β και γ, η προβλεπόμενη στο πλαίσιο του συστήματος προκαταβολής ημερομηνία εξακολουθεί να εφαρμόζεται, ως προς το ποσό που δικαιούται να κρατήσει ο επιχειρηματίας, ο οποίος υποχρεούται να καταβάλει μόνο την αναλογούσα προσαύξηση. Η διαφορά μεταξύ του εφαρμοστέου στην υπόθεση αυτή κανονισμού και του κανονισμού 1957/69 συνίσταται στο ότι η διάταξη που αφορά την μερική απόδοση δεν περιορίζεται μόνο στην περίπτωση ποσοτικής διαφοράς, αλλά είναι ευρύτερη· πράγματι, περιλαμβάνει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες «το ποσό της επιστροφής είναι μικρότερο (...)».

44. Το Δικαστήριο ερμήνευσε διασταλτικώς τη διάταξη αυτή στην απόφαση Plange Kraftfutterwerke (σε ό,τι αφορά την προσαύξηση) λαμβάνοντας υπόψη τον σκοπό του κανονισμού. Τόνισε σχετικώς (σκέψη 18):

45. «Όπως ήδη αναφέρθηκε πιο πάνω, η ρύθμιση αυτή (η διάταξη περί αποδόσεως του αδικαιολογήτως εισπραχθέντος) έχει ως στόχο την αποφυγή του αδικαιολόγητου πλουτισμού ενός επιχειρηματία, ο οποίος θα έχει επωφεληθεί μιας πιστώσεως εκ χαριστικής αιτίας, εφόσον αποδειχθεί ότι αχρεωστήτως του καταβλήθηκε η επιστροφή ήδη πριν από τη μεταποίηση των εξαχθέντων προϊόντων. Όμως, η πίστωση εκ χαριστικής αιτίας, την οποία έλαβε επιχειρηματίας που βρίσκεται στην κατάσταση της εταιρίας Plange, δεν περιλαμβάνει ολόκληρη την επιστροφή που πράγματι προπληρώθηκε, αλλά αφορά την εν λόγω επιστροφή ελαττωμένη κατά το ποσό της επιστροφής στο οποίο ο εν λόγω επιχειρηματίας είχε δικαίωμα.»

34 — Βλ. ανωτέρω, παραγράφους 24 και 25.

46. Όπως προανέφερα, στην υπόθεση εκείνη είχε ζητηθεί από το Δικαστήριο να εξετάσει μόνο τον τρόπο υπολογισμού της προσαυξήσεως και όχι τον τρόπο κατά τον οποίο έπρεπε να υπολογισθεί το ποσό που όφειλε να εισπράξει ο επιχειρηματίας ως επιστροφή κατά την εξαγωγή. Ωστόσο, δεν μπορώ να φαντασθώ ότι το Δικαστήριο είχε την πρόθεση να διασπάσει τη σχέση μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων, χωρίς να αναφερθεί έστω και δι' ολίγων στο ζήτημα αυτό στο σκεπτικό του. Η διατύπωση που χρησιμοποιεί το Δικαστήριο όταν τονίζει ότι το ποσό της μειωμένης επιστροφής είναι « το ποσό της επιστροφής που *όφειλε να λάβει* (ο εξαγωγέας) για τα πράγματι εξαχθέντα προϊόντα[35] » αποτελεί επίσης επιχείρημα κατά της απόψεως ότι πρόθεση του Δικαστηρίου ήταν να καταλύσει τη σχέση μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων.

47. Πάντως, η Επιτροπή επικαλέστηκε επίσης τη σκέψη 11 της αποφάσεως Plange Kraftfutterwerke. Η σκέψη αυτή έχει ως εξής:

« Η χορήγηση της επιστροφής συνιστά ένα πλεονέκτημα για τον επιχειρηματία, το οποίο δικαιολογείται αν συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες αφορούν τόσο τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του εξαγομένου προϊόντος όσο και τους τρόπους εξαγωγής. »

48. Το σημείο αυτό του σκεπτικού δεν επηρεάζει το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξα προηγουμένως. Πράγματι, στην οικονομία του σκεπτικού, τα χωρία που επικαλέστηκε η Επιτροπή χρησιμοποιούνται απλώς προς θεμελίωση της απόψεως ότι η υποχρέωση αποδόσεως δεν έχει σχέση με το ζήτημα της ενδεχόμενης υπάρξεως πταίσματος του επιχειρηματία. Πράγματι, η σκέψη αυτή ολοκληρώνεται ως εξής:

« Επομένως, δεν είναι αναγκαίο, προκειμένου να μπορεί να ζητηθεί η απόδοση μιας επιστροφής, ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας να έχει διαπράξει απάτες ή σφάλματα που μπορούν να του καταλογισθούν. »

49. Δεύτερον, για τους λόγους που ήδη αναφέρθηκαν, από το χωρίο του σκεπτικού που παρατέθηκε δεν μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η μη τήρηση των όρων που αφορούν « τα χαρακτηριστικά του εξαχθέντος εμπορεύματος » και « τους τρόπους εξαγωγής » συνεπάγεται την απόδοση *ολόκληρου* του προκαταβληθέντος ποσού (και της προσαυξήσεως).

50. Συνεπώς, η άποψη που υποστήριξα βρίσκει έρεισμα στην απόφαση Plange Kraftfutterwerke, η οποία αφορούσε κατάσταση στην οποία — όπως και στην παρούσα υπόθεση — η διαφορά μεταξύ του πράγματι εξαχθέντος προϊόντος και του αναφερομένου στη δήλωση πληρωμής προϊόντος συνιστούσε διαφορά *βαθμού* και όχι *διαφορά ουσίας,* σε σχέση με το συμφέρον της Κοινότητας.

51. ε) Δύο ακόμα επιχειρήματα προβλήθηκαν κατά της λύσεως αυτής.

52. αα) Η Επιτροπή προέβαλε, καταρχάς, ένα επιχείρημα στηριζόμενο στο άρθρο 2, του κανονισμού 798/80. Υποστηρίζει ότι η ακρίβεια και η πληρότητα των παρεχομένων ενδείξεων αποτελούν συστατικά στοιχεία της

35 — Η υπογράμμιση δική μου.

δηλώσεως πληρωμής και ότι, στην περίπτωση κατά την οποία τα προϊόντα δεν ανταποκρίνονται στις περιεχόμενες στη δήλωση πληρωμής ενδείξεις, πρέπει να θεωρηθεί ότι ως προς τα προϊόντα αυτά δεν υπήρξε κατάθεση δηλώσεως πληρωμής. Εφαρμόζοντας αυτό τον συλλογισμό στα περιστατικά της παρούσας υπόθεσης, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, όσον αφορά το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α, του κανονισμού, η ονοματολογία των δύο προϊόντων, όπως αυτή προκύπτει από τους κανονισμούς 162/67 και 1633/80, είναι διαφορετική και ότι απαιτείται, εν πάση περιπτώσει, να αναφερθεί με ακρίβεια η περιεκτικότητά τους σε τέφρα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο γ, του κανονισμού 798/80, πράγμα που συνεπάγεται την υποχρέωση αναφοράς της συνθέσεως του προϊόντος, καθόσον αυτή απαιτείται για τον υπολογισμό της επιστροφής. Κατά την Επιτροπή, από τον κανονισμό 1633/80 προκύπτει ότι η επιστροφή αποτελεί συνάρτηση της περιεκτικότητας σε τέφρα.

53. Η Επιτροπή εξετάζει, επίσης, την προβλεπόμενη στο άρθρο 10, παράγραφος 4, στοιχεία β και γ, του κανονισμού 798/80, δυνατότητα, την περίπτωση δηλαδή κατά την οποία, μολονότι το ποσό επιστροφής που δικαιούται να λάβει ο επιχειρηματίας είναι μικρότερο από το ποσό που του προκαταβλήθηκε, μπορεί ωστόσο να ληφθεί υπόψη η τήρηση της προθεσμίας μεταποιήσεως. Έχοντας υπόψη το άρθρο 2 του κανονισμού 798/80, φρονεί ότι οι περιπτώσεις που μπορούν να υπαχθούν στις εν λόγω διατάξεις είναι εκείνες που δεν αφορούν την ταυτότητα του προϊόντος, δηλαδή εκείνες που δεν αφορούν τις ενδείξεις που πρέπει να περιληφθούν στη δήλωση πληρωμής κατ' εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 798/80, αλλά αφορούν στοιχεία που δεν έχουν σχέση με την ταυτότητα του προϊόντος, δεν επηρεάζουν δηλαδή την ύπαρξη και την ημερομηνία υποβολής της δηλώσεως πληρωμής. Φρονεί ότι τέτοια στοιχεία μπορούν να αποτελέσουν οι προβλεπόμενες στο άρθρο 2, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80 ενδείξεις, οι σχετικές με τη χρησιμοποίηση ή τον προορισμό του προϊόντος.

54. Φρονώ ότι τα επιχειρήματα αυτά δεν είναι στέρεα. Νομίζω ότι οι έννομες συνέπειες των διαφορών που παρατηρούνται σε σχέση με το περιεχόμενο της δηλώσεως πληρωμής και οι οποίες επηρεάζουν το ποσό της επιστροφής πρέπει να καθορίζονται βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80. Κατά το γράμμα της διατάξεως αυτής, διαφορά σχετική με το *προϊόν* δεν αρκεί να δικαιολογήσει εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχείο α. Επομένως, για να μπορέσει να γίνει δεκτή η άποψη της Επιτροπής θα έπρεπε ένα τέτοιο συμπέρασμα να συνάγεται από τον σκοπό και την οικονομία της διατάξεως, λαμβανομένων υπόψη των εμπλεκομένων συμφερόντων. Όπως, όμως, έχω ήδη διευκρινίσει η εξέταση των στοιχείων αυτών δεν δικαιολογεί το συμπέρασμα της Επιτροπής.

55. Εξάλλου, εάν η άποψη της Επιτροπής γινόταν δεκτή, θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ότι χρησιμοποίηση ή προορισμός διαφορετικός από τον αναγραφόμενο στη δήλωση πληρωμής θα μπορούσε επίσης να αποτελέσει περίπτωση υπαγόμενη στο άρθρο 10, παράγραφος 4, στοιχείο α, του κανονισμού 798/80, άποψη την οποία ακριβώς δεν δέχεται η Επιτροπή. Σε μια τέτοια περίπτωση (τουλάχιστον όταν ο εξαγωγέας ζητεί την εφαρμογή υψηλότερου συντελεστή επιστροφής για συγκεκριμένη χρησιμοποίηση ή για συγκεκριμένο προορισμό, στο πλαίσιο του συστήματος προκαταβολής — βλ. συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 4, στοιχείο α και του άρθρου 6, παράγραφος 3, του κανονισμού 798/80), θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η «ταυτότητα» της *εμπορικής πράξεως που πραγματοποιήθηκε* (π.χ. εξαγωγή προς τη χώρα X) είναι διαφορετική από την αναφερό-

μενη στη δήλωση πληρωμής (εξαγωγή προς τη χώρα Υ).

56. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και ένα άλλο επιχείρημα που προβάλλει η Επιτροπή σύμφωνα με το οποίο, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου[36], η υποχρέωση παροχής ακριβών στοιχείων στη δήλωση πληρωμής θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ουσιαστική υποχρέωση η μη τήρηση της οποίας συνεπάγεται την απώλεια όλων των πλεονεκτημάτων που θα μπορούσαν να προκύψουν από τη διενέργεια της συγκεκριμένης εμπορικής πράξεως.

57. Προβάλλοντας το επιχείρημα αυτό η Επιτροπή δεν λαμβάνει υπόψη της το γεγονός ότι η διάκριση μεταξύ κυρίων και παρεπομένων υποχρεώσεων δεν ανταποκρίνεται στη διάρθρωση του άρθρου 10, παράγραφος 4. Λαμβανομένης υπόψη της δεύτερης φράσεως της πέμπτης αιτιολογικής σκέψεως του κανονισμού 798/80 και της εισαγωγικής φράσεως του άρθρου 2, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ως παραβίαση κυρίας υποχρεώσεως κάθε απόκλιση από τα στοιχεία της δηλώσεως πληρωμής, που θα μπορούσε να επηρεάσει τον συντελεστή επιστροφής. Ωστόσο, το άρθρο 10, παράγραφος 4, δεν προβλέπει ότι παραβίαση αυτής της υποχρεώσεως συνεπάγεται την απώλεια ολοκλήρου του προκαταβληθέντος ποσού, πράγμα που και η ίδια η Επιτροπή αποδέχεται αναφερόμενη στην περίπτωση διαφορετικής χώρας προορισμού από εκείνη που αναγράφεται στη δήλωση πληρωμής.

58. ββ) Το δεύτερο επιχείρημα κατά της απόψεως που υποστηρίζω το προέβαλε το Hauptzollamt. Εκφράζει φόβους μήπως η λύση αυτή επιβαρύνει τον απαιτούμενο διοικητικό έλεγχο, μήπως δηλαδή απαιτηθεί ενίσχυση του ελέγχου των εξαγωγών στην περίπτωση που οι τελωνειακές αρχές υποχρεωθούν να λαμβάνουν υπόψη τους μήπως ο αιτών εξήγαγε διαφορετικό εμπόρευμα κατά παράβαση της υποχρεώσεως που ανέλαβε — χωρίς αυτό να συνεπάγεται απώλεια των δικαιωμάτων που του παρέχει η διαδικασία του τελωνειακού ελέγχου.

59. Θεωρώ απόλυτα βάσιμους τους λόγους αυτούς. Προς επισήμανση των ποιοτικών διαφορών, όπως αυτών που ενδιαφέρουν την παρούσα υπόθεση, απαιτείται η διενέργεια ελέγχων επί των ιδίων των εμπορευμάτων. Ενόψει του όγκου των εξαγωγών από την Κοινότητα δεν είναι πάντοτε δυνατή η διεξαγωγή τους. Όπως τόνισε το Δικαστήριο στην υπόθεση Metelmann[37], « είναι πρακτικώς αδύνατο να εξακριβωθεί η ταυτότητα του εμπορεύματος που εξέρχεται από την Κοινότητα με το εμπόρευμα που περιγράφεται στην τελωνειακή διασάφηση, πέραν του ελέγχου και της συσκευασίας και των διαστάσεών του ». Εξάλλου, στην ειδική του έκθεση 2/90[38]: « Δεν είναι επιθυμητή η διενέργεια φυσικών ελέγχων επί του συνόλου των εξαγωγών για τις οποίες χορηγείται επιστροφή, πράγμα το οποίο, άλλωστε, θα ήταν αδύνατο, διότι ο αριθμός των τελωνειακών είναι πολύ μικρός και ένας τόσο εντατικός έλεγχος θα οδηγούσε σε ασφυξία το εξαγωγικό εμπόριο ». Επιβάλλεται επίσης να τονισθεί ότι, μέχρι τις 16 Φεβρουαρίου 1990, οπόταν τέθηκε σε ισχύ ο κανονισμός (ΕΟΚ) 386/90 για τον έλεγχο, κατά την εξαγωγή, γεωργικών προϊόντων για τα οποία χορηγούνται επιστροφές ή άλλα ποσά[39], δεν υπήρχε καμία κοινοτική διάταξη που να ρυθμίζει τη συχνότητα και την ένταση των φυσικών ελέγχων. Το Ελεγκτικό Συνέδριο επα-

36 — Η Επιτροπή επικαλείται σχετικώς τις αποφάσεις της 23ης Φεβρουαρίου 1983, 66/82, Fromançais (Συλλογή 1983, σ. 395), και της 17ης Μαΐου 1984, 15/83, Denkavit (Συλλογή 1984, σ. 2171).

37 — Απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1985, 276/84, Metelmann (Συλλογή 1985, σ. 4057, σκέψη 11).

38 — Ειδική έκθεση για τη διαχείριση και τον έλεγχο των επιστροφών κατά την εξαγωγή μαζί με απαντήσεις της Επιτροπής, ΕΕ 1990 C 113· βλ. σημείο 3.2.8.

39 — ΕΕ L 42, σ. 6.

νειλημμένα επέκρινε αυτό το είδος ελέγχων πριν από την εν λόγω ημερομηνία [40].

60. Τόσο οι αρχές της Κοινότητας όσο και οι αρχές των κρατών μελών ενδιαφέρονται, προφανώς, οι παραβάσεις που είναι σχετικά δύσκολο να ελεγχθούν να συνεπάγονται αυστηρότερες νομικές συνέπειες από τις παραβάσεις που ο έλεγχός τους είναι ευκολότερος. Ωστόσο, η ύπαρξη ενός τέτοιου ενδιαφέροντος δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη, κατά την εφαρμογή των σχετικών νομικών διατάξεων, παρά μόνο εφόσον αυτές περιέχουν κάποιο σχετικό στοιχείο. Ένα τέτοιο όμως στοιχείο ελλείπει από το άρθρο 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80. Αυτό, εξάλλου, συνιστά κατά τη γνώμη μου τη σημαντικότερη διαφορά με την υπόθεση Metelmann, στην οποία είχε ζητηθεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει την έννοια του εμπορεύματος « ως έχει », κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 2730/79, που προφανής σκοπός του είναι η διευκόλυνση του τελωνειακού ελέγχου. Στο πλαίσιο της ερμηνείας του το Δικαστήριο ευλόγως απέδωσε αποφασιστική σημασία στις σχετικές με τον έλεγχο πλευρές.

61. στ) Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι εφαρμοστέα στην προκειμένη περίπτωση είναι η διάταξη του άρθρου 10, παράγραφος 4, *στοιχείο γ*, του κανονισμού 798/80, και όχι το *στοιχείο α* της εν λόγω διατάξεως. Αυτή πρέπει να είναι η απάντηση στο κοινό για τις δύο υποθέσεις ερώτημα, ως προς την περίπτωση 1. Για λόγους πληρότητας θα προσθέσω ότι, αντιθέτως προς την άποψη του Hauptzollamt, η αποδέσμευση της ασφαλείας δεν σημαίνει ότι η (αναλογική) προσαύξηση δεν επιβάλλεται πλέον [41]. Εναπόκειται στο Hauptzollamt και, ενδεχομένως, στο επιληφθέν εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει αν, στο πλαίσιο νέου υπολογισμού, οι αρμόδιες αρχές δεσμεύονται από τη δήλωσή τους ότι παραιτούνται από την απαίτηση καταβολής της προσαυξήσεως.

62. *2.* Έχοντας υπόψη τα ανωτέρω, θα περιορισθώ σε ορισμένες μόνο παρατηρήσεις ως προς την περίπτωση 2. Εφόσον, όπως λεπτομερώς ανέπτυξα ανωτέρω, δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχείο α, του κανονισμού 798/80, δεν μένει παρά η εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 4, στοιχείο γ. Ωστόσο, και η διάταξη αυτή δεν μπορεί να εφαρμοσθεί, διότι προϋποθέτει ότι το προκαταβληθέν ποσό είναι μεγαλύτερο από εκείνο που πράγματι δικαιούται ο εξαγωγέας [42]. Ωστόσο, στην περίπτωση 2 τα δύο αυτά ποσά είναι όμοια, δεδομένου ότι ο συντελεστής που εφαρμόστηκε στις περιπτώσεις των προσφευγουσών της υποθέσεως C-5/90 ήταν ενιαίος, ανεξαρτήτως της περιεκτικότητας του αλεύρου σε τέφρα, προκειμένου περί εξαγωγών προς τη Σοβιετική Ένωση.

63. Ωστόσο, δεδομένου ότι το ερώτημα του Bundesfinanzhof δεν περιορίζεται μόνο στην ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 4, του κανονισμού 798/80, αλλά αναφέρεται στο σύνολο του κοινοτικού δικαίου, επιβάλλεται να τονισθεί, για λόγους πληρότητας, ότι το Hauptzollamt δεν μπορεί να ζητήσει απόδοση εισπραχθέντος ποσού στην περίπτωση 2. Πράγματι, οι προσφεύγουσες της υποθέσεως C-5/90 ουδέποτε εισέπραξαν ως προς τις εξαγωγές τους προς τη Σοβιετική Ένωση, επιστροφή μεγαλύτερη από εκείνη που είχαν δικαίωμα να λάβουν.

40 — Βλ. ειδική έκθεση 2/90 (υποσημείωση 38), σημεία 3.2.9. και επ., καθώς και ειδική έκθεση της 26ης Ιουνίου 1985 (ΕΕ 1985, C 215, σημεία 3.9. και επ.)· ετήσια έκθεση για τον προϋπολογισμό χρήσεως 1987 (ΕΕ 1988 C 316, σημεία 4.54 και επ.).

41 — Βλ. απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Plange Kraftfutterwerke, όπ. π., σκέψη 10.

42 — Βλ. επίσης όγδοη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 798/80.

64. *3.* Η περίπτωση 3 είναι ελαφρώς διαφορετική (στην περίπτωση 3, οι προσφεύγουσες της υποθέσεως C-5/90 εισέπραξαν προκαταβολικώς επιστροφή βάσει του προβλεπομένου για τη Σοβιετική Ένωση συντελεστή και κατόπιν, μετά την εξαγωγή, εισέπραξαν συμπληρωματικό ποσό για άλευρα υψηλής περιεκτικότητας σε τέφρα που εξήχθησαν προς άλλες τρίτες χώρες). Βεβαίως, και σ' αυτήν την περίπτωση τόσο το στοιχείο α όσο και το στοιχείο γ της παραγράφου 4 του άρθρου 10 του κανονισμού 798/80 δεν έχουν εφαρμογή. Ωστόσο, το *συνολικό* ποσό που χορηγήθηκε υπερβαίνει το ποσό που έπρεπε να χορηγηθεί, λόγω των διαφορετικών συντελεστών αναλόγως της περιεκτικότητας των αλεύρων σε τέφρα. Σε μια τέτοια περίπτωση, όπως προκύπτει από την απόφαση Ferwerda [43], ελλείψει κοινοτικής ρυθμίσεως ως προς την απόδοση, έχουν εφαρμογή οι κανόνες της εθνικής νομοθεσίας περί αναζητήσεως του αδικαιολογήτως καταβληθέντος.

Επί του δευτέρου ερωτήματος της υποθέσεως C-5/90

65. Το Bundesfinanzhof υπέβαλε το ερώτημα το σχετικό με το κύρος του κανονισμού 1633/80, κατά το μέτρο που καθορίζει σε 0 ECU τον συντελεστή επιστροφής για τις εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση, στην υπόθεση C-5/90, εφόσον η απάντηση στο ερώτημα που μόλις εξετάσαμε θα ήταν καταφατική [44]. Δεδομένου ότι η απάντηση που προτείνω στο πρώτο ερώτημα είναι αρνητική, οι παρατηρήσεις που θα διατυπώσω ως προς το ζήτημα του κύρους του κανονισμού δεν παρουσιάζονται παρά μόνο για την περίπτωση που το Δικαστήριο σχηματίσει διαφορετική γνώμη.

66. I — Η πρώτη αιτίαση που διατυπώνεται κατά του καθορισμού μηδενικού συντελεστή για τις εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση είναι ότι το μέτρο αυτό συνιστά μέτρο εμπορικού αποκλεισμού που επιβλήθηκε λόγω της επεμβάσεως της Σοβιετικής Ενώσεως στο Αφγανιστάν. Η λήψη ενός τέτοιου μέτρου στο πλαίσιο του καθορισμού των επιστροφών κατά την εξαγωγή είναι παράνομη, διότι ούτε το άρθρο 16 του κανονισμού 2727/75 ούτε τα άρθρα 2 και 4 του κανονισμού 2746/75 επιτρέπουν τον καθορισμό μηδενικού συντελεστή για λόγους άσχετους προς την κοινή οργάνωση των αγορών της Κοινότητας.

67. Αντιθέτως, η Επιτροπή φρονεί ότι το μέτρο αυτό καλύπτεται από τις νομικές βάσεις επί των οποίων στηρίχθηκε και ότι τούτο αποδεικνύεται διττώς.

68. Αφενός μεν, φρονεί ότι ο καθορισμός του αμφισβητουμένου συντελεστή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των εξουσιοδοτικών διατάξεων του κανονισμού 2746/75, βάσει του άρθρου 16 του κανονισμού 2727/75. Τα κύρια στοιχεία του νομικού συστήματος των επιστροφών δεν περιλαμβάνουν μόνο το άρθρο 16, αλλά και το άρθρο 29 του κανονισμού 2727/75, διάταξη η οποία προβλέπει ότι η εφαρμογή του εν λόγω κανονισμού πρέπει να γίνεται λαμβανομένων δεόντως υπόψη των σκοπών που θέτουν τα άρθρα 39 και 110 της Συνθήκης. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η κοινή εμπορική πολιτική και η αρμονική ανάπτυξη του παγκοσμίου εμπορίου περιλαμβάνονται στους σκοπούς του άρθρου 110 και ότι μέτρα εμπορικού αποκλεισμού εμπίπτουν στην εμπορική πολιτική. Επικαλείται σχετικώς το σύστημα εισαγωγών των κανονισμών (ΕΟΚ) 596/82 του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 1982 [45], και 877/82 του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 1982 [46], τον κανονισμό (ΕΟΚ)

43 — Απόφαση της 5ης Μαρτίου 1980, 265/78, Ferwerda (Slg. 1980, σ. 617).

44 — Το Δικαστήριο δεσμεύεται από την αλληλουχία αυτή των δύο ερωτημάτων μολονότι, κατά την άποψή μου, μάλλον σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα το δεύτερο ερώτημα αποκτά σημασία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης διότι, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, εφαρμόζεται ο κανονισμός 316/81, ο οποίος έχει εφαρμογή ως προς τις εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση, και όχι ο κανονισμός 1633/80.

45 — ΕΕ L 72, σ. 15.

46 — ΕΕ L 102, σ. 1.

2340/90, της 8ης Αυγούστου 1990[47] και τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις Edeka[48] και Faust[49].

69. Υποστηρίζει, αφετέρου, ότι την αναστολή της επιχορηγήσεως επιστροφών δικαιολογεί επίσης και η επιδίωξη του σκοπού της αρμονικής αναπτύξεως του παγκοσμίου εμπορίου. Επικαλείται σχετικώς τα πορίσματα του Συμβουλίου «γενικές υποθέσεις», της 15ης Ιανουαρίου 1980, όπου τονίζεται ότι:

«Κατόπιν των μέτρων που αποφάσισαν να λάβουν οι Ηνωμένες Πολιτείες σχετικά με τις παραδόσεις γεωργικών προϊόντων στην Σοβιετική Ένωση, η Κοινότητα συντάσσεται με την αρχή ότι οι κοινοτικές παραδόσεις δεν θα πρέπει να υποκαταστήσουν, αμέσως ή εμμέσως, τις παραδόσεις των Ηνωμένων Πολιτειών στην αγορά της Σοβιετικής Ενώσεως. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο ζητεί από την Επιτροπή να λάβει τα μέτρα που απαιτούνται ως προς τα σιτηρά και τα παράγωγα προϊόντα τους, και να προτείνει τυχόν άλλα μέτρα για άλλα γεωργικά προϊόντα, στο πλαίσιο της τηρήσεως των παραδοσιακών εμπορικών ρευμάτων. Προβλέπεται διαδικασία διαβουλεύσεων με τις κυριότερες άλλες εξαγωγικές χώρες σιτηρών, ώστε να αποτραπεί οποιαδήποτε διατάραξη της παγκόσμιας αγοράς.»

70. Συνεπώς, το μέτρο αυτό ελήφθη προκειμένου να προστατευθούν τα παραδοσιακά εμπορικά ρεύματα και να μην υποκαταστήσουν οι εξαγωγές της Κοινότητας τις εξαγωγές των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι υπ' αυτό το πρίσμα, το επίδικο μέτρο συμβάλλει επίσης στην επίτευξη των σκοπών του άρθρου 39 (σταθεροποίηση των αγορών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η παγκόσμια αγορά). Εάν δεν είχε ληφθεί το επίδικο μέτρο, θα έπρεπε να αναμένεται όχι μόνο αισθητή μετατόπιση των εμπορικών ρευμάτων, αλλά και η λήψη αντιποίνων εκ μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών, ή τουλάχιστον η λήψη μέτρων που θα μπορούσαν να διαταράξουν σοβαρώς την κοινοτική αγορά.

71. Επανερχόμενος στην αρχή της αναλύσεώς μου, ας μου επιτραπεί να τονίσω, όπως εξάλλου ήδη υπογράμμισα κατά την ανάλυση του προηγουμένου ερωτήματος, ότι αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της διαδικασίας καθορισμού του συντελεστή επιστροφής να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση της παγκόσμιας αγοράς. Το στοιχείο αυτό δεν εμφανίζεται για πρώτη φορά στα ειδικά κριτήρια του άρθρου του κανονισμού 2746/75· περιλαμβάνεται ήδη μεταξύ των (γενικών) «στοιχείων» που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εφαρμογή του άρθρου 2 του εν λόγω κανονισμού. Κατά το άρθρο 2, στοιχείο α, λαμβάνονται κυρίως υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία:

«η κατάσταση και οι προοπτικές εξελίξεως:

— στην αγορά της Κοινότητος, των τιμών και των διαθεσίμων ποσοτήτων των σιτηρών·

— στην διεθνή αγορά, των τιμών των σιτηρών καθώς και των τιμών των προϊόντων του τομέως των σιτηρών».

72. Κατά το άρθρο 2, στοιχείο β, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

47 — ΕΕ L 213, σ. 1.

48 — Απόφαση της 15ης Ιουλίου 1982, 245/81, Edeka (Συλλογή 1982, σ. 2745).

49 — Απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1982, 52/81, Faust (Συλλογή 1982, σ. 3745).

« οι στόχοι της κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα των σιτηρών οι οποίοι αποβλέπουν στην εξασφάλιση ισορροπίας και κανονικών εξελίξεων των τιμών και των συναλλαγών *στις αγορές αυτές* ». [50]

73. Οι διατάξεις αυτές εναρμονίζονται με τις διατάξεις του άρθρου 7, το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα καθορισμού διαφοροποιημένης επιστροφής ανάλογα με τον προορισμό. Η διαφοροποίηση επιτρέπεται « όταν η κατάσταση της διεθνούς αγοράς ή οι ειδικές απαιτήσεις ορισμένων αγορών το καθιστούν αναγκαίο ».

74. Όπως, εξάλλου, προκύπτει από το γράμμα της προαναφερθείσας διάταξης του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο β, του κανονισμού 2746/75, το οποίο επιβάλλει να εξασφαλίζεται « στις αγορές αυτές [51] ισορροπία και κανονική εξέλιξη των τιμών και των συναλλαγών », ο κοινοτικός νομοθέτης είχε υπόψη του την αλληλεξάρτηση της κοινοτικής και της παγκόσμιας αγοράς και επέβαλε στην Επιτροπή (συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 26, παράγραφος 3, και 16, παράγραφος 2, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2727/75) να την λαμβάνει υπόψη της.

75. Στο πλαίσιο αυτό,πρέπει αρχικώς να εξετασθεί ο σκοπός που επικαλέστηκε η Επιτροπή, δηλαδή η αποτροπή του ενδεχομένου να υποκατασταθούν οι εξαγωγές από τις Ηνωμένες Πολιτείες με εξαγωγές από την Κοινότητα. Κατά τη γνώμη μου, ο σκοπός αυτός είναι νόμιμος, αν εξετασθεί υπό το πρίσμα των κριτηρίων που προανέφερα. Πράγματι, η συνέχιση των παραδόσεων (υπό τους όρους επιστροφής που ίσχυαν για τις « λοιπές τρίτες χώρες ») θα είχε ως συνέπεια την ανατροπή του ισόρροπου ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων προμηθευτριών χωρών, επί του οποίου στηριζόταν η κατάσταση της παγκόσμιας αγοράς πριν από την επιβολή εμπορικού αποκλεισμού εκ μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών και, προκαλώντας μετατόπιση των εμπορικών ρευμάτων, θα έθετε σε κίνδυνο την « αρμονική ανάπτυξη του εμπορίου ».

76. Η προσφεύγουσα Bremer Rolandmühle προβάλλοντας τον ισχυρισμό ότι ο καθορισμός του επιδίκου συντελεστή δεν αποφασίστηκε προφανώς βάσει των κριτηρίων των άρθρων 2 και 4 του κανονισμού 2746/75, αλλά ότι επιβλήθηκε αποκλειστικώς στο πλαίσιο πολιτικής αποφάσεως για την αποτροπή παραδόσεως σιτηρών προς τη Σοβιετική Ένωση, δεν αμφισβητεί ότι αυτός ήταν πράγματι ο σκοπός που επιδιώχθηκε στην πράξη. Για να γίνει δεκτό το επιχείρημα αυτό,προκειμένου να διαπιστωθεί η ακυρότητα, θα έπρεπε κατά τη γνώμη μου να υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι το επίδικο μέτρο δεν ελήφθη για τους ίδιους λόγους που ελήφθησαν προηγούμενα μέτρα της Επιτροπής στο πλαίσιο του συστήματος επιστροφών· πράγματι, ήδη από τις αρχές του 1980 είχαν ληφθεί μέτρα περιορισμού των εξαγωγών (ιδίως αλεύρων σιτηρών) προς τη Σοβιετική Ένωση [52], στηριζόμενα αναμφισβήτητα στους λόγους εμπορικής πολιτικής που προαναφέρθηκαν [53]. Τέτοια όμως στοιχεία δεν υφίστανται.

50 — Η υπογράμμιση δική μου.

51 — Όπως προκύπτει από το στοιχείο α της εν λόγω διατάξεως, πρόκειται για την αγορά της Κοινότητας και την παγκόσμια αγορά.

52 — Βλ. π.χ. τον κανονισμό (ΕΟΚ) 229/80 της Επιτροπής, της 31ης Ιανουαρίου 1980 (ABl L 26, σ. 49), που όρισε αρνητικό διορθωτικό ποσό (μείον 30 Ecu/τόνο) για τις εξαγωγές αλεύρων μαλακού σίτου προς τη Σοβιετική Ένωση.

53 — Βλ. *Δελτίο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* 1-1980, σημείο 2.1.36.

77. Οι σκέψεις αυτές δεν αφορούν το ζήτημα αν ο σκοπός επιβολής εμπορικού αποκλεισμού καθιστά παράνομο το επίδικο μέτρο, καθόσον ο σκοπός αυτός προφανώς — ακόμα και κατά την άποψη της Επιτροπής — απετέλεσε βασικό λόγο επιβολής αυτού του μέτρου, *παράλληλα με τους προαναφερθέντες λόγους εμπορικής πολιτικής*. Πιστεύω ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να είναι αρνητική και ότι δεν χρειάζεται να εξετασθεί το ζήτημα αν, αυτός καθεαυτός, ο εμπορικός αποκλεισμός συνιστά σκοπό που νομίμως μπορεί να επιδιωχθεί κατά τις εφαρμοστέες διατάξεις.

78. Η επιδίωξη σκοπού διαφορετικού εκείνου για τον οποίο παραχωρήθηκε σχετική αρμοδιότητα συνεπάγεται, κατά το κοινοτικό δίκαιο, τον παράνομο χαρακτήρα της αντίστοιχης διάταξης, λόγω καταχρήσεως εξουσίας. Ωστόσο, το Δικαστήριο δεν δέχθηκε την ύπαρξη καταχρήσεως εξουσίας σε περιπτώσεις στις οποίες υποστηρίχθηκε ότι ένα δεδομένο μέτρο, παράλληλα με τον αντικειμενικά δικαιολογημένο σκοπό που βασίμως επεδίωκε, απέβλεπε και στην πραγμάτωση ενός άλλου σκοπού αμφίβολης νομιμότητας [54].

79. Ωστόσο, παρότι δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η νομιμότητα του συγκεκριμένου μέτρου, υπό το πρίσμα του σκοπού που επιδιώκει, δεν είναι πάντως βέβαιο ότι ήταν το πιο κατάλληλο για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Βεβαίως, η Επιτροπή ανέφερε, απαντώντας σε ερώτημα του Δικαστηρίου, ότι λαμβανομένης υπόψη της διαφοράς που υπήρχε τότε μεταξύ της τιμής στην παγκόσμια αγορά και της τιμής στην Κοινότητα (όπως αποδεικνύεται από τους προβλεπόμενους για εξαγωγές προς λοιπές τρίτες χώρες συντελεστές), τα εξαγόμενα στην κοινοτική τιμή προϊόντα δεν είχαν καμία πιθανότητα να διατεθούν στην αγορά της Σοβιετικής Ενώσεως. Κατά του ισχυρισμού αυτού μπορεί, ωστόσο, να προβληθεί ότι οι εξαγωγές προς τη Σοβιετική Ένωση πραγματοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη περίπτωση χωρίς να παρεμποδιστούν από την εφαρμογή μηδενικού συντελεστή.

80. Πάντως, προκειμένου να καταδειχθεί ο ανεπαρκής χαρακτήρας του συγκεκριμένου μέτρου, θα έπρεπε να αποδειχθεί ότι ο καθορισμός του επίδικου συντελεστή δεν είχε, συνολικώς, καμία αξιόλογη συνέπεια επί του όγκου των εξαγωγών προς τη Σοβιετική Ένωση. Οι πληροφορίες που έχουμε στη διάθεσή μας δεν δικαιολογούν ένα τέτοιο συμπέρασμα.

81. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι δεν δικαιολογείται το συμπέρασμα ότι ο κανονισμός 1633/80 είναι ανίσχυρος, λόγω των σκοπών που επεδίωκε δι' αυτού η Επιτροπή.

82. II — Υποστηρίζεται, επίσης, ότι ο προσβαλλόμενος κανονισμός προσκρούει στο άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΟΚ, διότι δεν περιέχει καμία αιτιολογία ως προς την επιλογή του μηδενικού συντελεστή.

83. Μολονότι ελλείπει πράγματι μία ειδική αιτιολογία, θεωρώ ότι ο λόγος αυτός δεν είναι βάσιμος.

84. Από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι δεν απαιτείται οι αιτιολογικές σκέψεις των κανονισμών να αναφέρονται ειδικώς σε όλα τα πραγματικά και νομικά στοιχεία, τα οποία ενίοτε είναι πολυάριθμα, που συνιστούν το αντικείμενο του κανονι-

54 — Βλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 1954, 1/54, Γαλλία κατά Ανωτάτης Αρχής (1/54, Slg. σ. 7, 34).

σμού, εφόσον τα στοιχεία αυτά εντάσσονται στο συστηματικό πλαίσιο της ρυθμίσεως στην οποία περιλαμβάνονται [55]. Αναφορικά με ρυθμίσεις στον γεωργικό τομέα που καθόριζαν τα ποσά βάσει των οποίων πρέπει να χωρήσει η οικονομική εκτέλεση, το Δικαστήριο αποφάνθηκε, με βάση αυτή τη νομική κατάσταση, ότι αρκεί στις αιτιολογικές σκέψεις να καθορίζονται τα κριτήρια και οι νομικές βάσεις εφαρμογή των οποίων αποτελούν οι αντίστοιχες διατάξεις [56].

85. Επιβάλλεται σχετικώς να τονισθεί ότι το προοίμιο του κανονισμού 1633/80 παραπέμπει στα άρθρα 2 [57] και 4 [58] του κανονισμού 2746/75, τα οποία ορίζουν τα κριτήρια βάσει των οποίων καθορίζεται ο συντελεστής επιστροφής. Στη δεύτερη φράση της δεύτερης αιτιολογικής σκέψης τονίζεται ότι: —

« έχοντας υπόψη ότι, κατά το ίδιο αυτό άρθρο (άρθρο 2), πρέπει να διασφαλιστεί στις αγορές σιτηρών η ισορροπία και η φυσιολογική εξέλιξη των τιμών και του εμπορίου ».

86. Πρόκειται, βεβαίως, για στερεότυπη έκφραση η οποία επαναλαμβάνεται σε όλους τους συναφείς κανονισμούς που αφορούν άλλες περιόδους εμπορίας, χωρίς να μπορεί να διαπιστωθεί αν οι κανονισμοί εκείνοι περιείχαν μέτρο ανάλογο προς αυτό κατά του οποίου στρέφεται η παρούσα προσφυγή [59]. Πάντως, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η αιτιολογία δεν πρέπει να εκτιμάται μόνο βάσει του γράμματός της, αλλά και της αλληλουχίας στην οποία εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων που διέπουν τον συγκεκριμένο τομέα [60]. Επιβάλλεται, σχετικώς, να ληφθεί υπόψη και η νομοθετική πρακτική στην οποία εντάσσεται το αντίστοιχο μέτρο [61].

87. Ως προς το συγκεκριμένο μέτρο της παρούσας υπόθεσης, επιβάλλεται να τονισθεί ότι η Επιτροπή είχε ήδη λάβει, από τον Ιανουάριο του 1980, τα πρώτα μέτρα για την παρεμπόδιση των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων (ιδίως αλεύρων σίτου, προς τη Σοβιετική Ένωση, μέτρα τα οποία αναμφισβήτητα συνδέονταν χρονολογικά με την επέμβαση της Σοβιετικής Ενώσεως στο Αφγανιστάν, τον Δεκέμβριου του 1979, καθώς και με τις προαναφερθείσες αντιδράσεις των Ηνωμένων Πολιτειών [62]. Ακολούθως, πρώτα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 289/80 της 7ης Φεβρουαρίου 1980 [63], η Επιτροπή παγίως καθιέρωνε μικρότερους συντελεστές για τις εξαγωγές αλεύρων σίτου προς τη Σοβιετική Ένωση, σε σύγκριση με τους συντελεστές που αφορούσαν εξαγωγές προς άλλες τρίτες χώρες· στην αρχή [μέχρι τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1006/80 [64]], η διαφορά ήταν 30 ECU/τόνο, κατόπιν δε αυξήθηκε κυμαινόμενη μεταξύ 31 ECU/τόνο και πλέον των 46 ECU/τόνο [65]. Μηδενικός συντελεστής για όλες τις κατηγορίες αλεύρων σίτου επιβλήθηκε για πρώτη φορά με τον κανονισμό 1480/80 [66].

88. Συνεπώς, οι λόγοι που επέβαλαν τη λήψη του επιδίκου μέτρου μπορούσαν να συναχθούν από την αλληλουχία των παρεμφερών νομικών

55 — Απόφαση της 22ας Ιανουρίου 1986, 250/84, Eridania (Συλλογή 1986, σ. 117, σκέψη 38).

56 — Βλ. αποφάσεις της 24ης Ιανουαρίου 1991, 27/90, SITPA (Συλλογή 1991, σ. I-133, σκέψη 14) και της 1ης Δεκεμβρίου 1965, 16/65, Schwarze (Slg. 1965, σ. 1096 επ.)

57 — Δεύτερη αιτιολογική σκέψη.

58 — Τέταρτη αιτιολογική σκέψη.

59 — Βλ. π.χ. τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1715/77 (ABI L 198, σ. 23).

60 — Απόφαση της 14ης Ιουλίου 1990, 350/88, Delacre (Συλλογή 1990, σ. I-395, σκέψη 16).

61 — Βλ. την απόφαση του Δικαστηρίου Delacre (προηγούμενη υποσημείωση), σκέψη 15.

62 — Βλ. ανωτέρω υποσημειώσεις 52 και 53.

63 — ABI L 31, σ. 18.

64 — ABI L 107, σ. 35.

65 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1221/80 (ABI L 122, σ. 39).

66 — ABI L 147, σ. 24.

πράξεων που είχαν προηγηθεί. Επομένως, ο κανονισμός 1633/80 πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΟΚ.

89. III — Δεδομένου ότι από την εξέταση του δευτέρου ερωτήματος της υποθέσεως C-5/90 δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος του κανονισμού 1633/80, παρέλκει η εξέταση του δευτέρου σκέλους του ερωτήματος αυτού, το οποίο αναφέρεται στις συνέπειες μιας ενδεχόμενης αναγνωρίσεως του κανονισμού αυτού ως ανισχύρου.

Γ — Πρόταση

90. *1.* Προτείνω να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο κοινό για τις δύο υποθέσεις ερώτημα το σχετικό με την ερμηνεία του κανονισμού 798/80, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 3445/85:

« 1) Στην περίπτωση κατά την οποία εξαγωγέας ανέλαβε την υποχρέωση, με τη δήλωση πληρωμής που υπέβαλε κατά το άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΟΚ) 798/80, να εξαγάγει άλευρα περιεκτικότητας σε τέφρα από 0 έως 520 mg/100 g και, βάσει αυτής της δηλώσεως, εισέπραξε προκαταβολικώς ποσό μεγαλύτερο εκείνου που θα είχε εισπράξει, βάσει των εφαρμοστέων συντελεστών, στην περίπτωση που η αναφερόμενη στη δήλωση πληρωμής περιεκτικότητα σε τέφρα αντιστοιχούσε στην περιεκτικότητα σε τέφρα των πράγματι εξαχθέντων αλεύρων, τα οποία περιείχαν τέφρα από 521 έως 600 mg/100 g, ο εν λόγω εξαγωγέας υποχρεούται — σε περίπτωση εφαρμογής της ελάχιστης προσαύξησης — να αποδώσει το ποσό που προβλέπεται στο άρθρο 10, παράγραφος 4, στοιχείο γ, του κανονισμού (ΕΟΚ) 798/80, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3445/85.

2) Στην περίπτωση κατά την οποία η δήλωση μικρότερης περιεκτικότητας σε τέφρα από την περιεκτικότητα που πράγματι είχε η εξαχθείσα ποσότητα αλεύρων δεν είχε ως συνέπεια την καταβολή ποσού μεγαλύτερου από εκείνο που θα έπρεπε να καταβληθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας προκαταβολής, ούτε την καταβολή ποσού μεγαλύτερου από το συνολικό ποσό της επιστροφής κατά την εξαγωγή που έπρεπε να καταβληθεί, ο εξαγωγέας δεν υποχρεούται να αποδώσει τα εισπραχθέντα ποσά ούτε μερικώς ούτε εξ ολοκλήρου.

3) Στην περίπτωση κατά την οποία η δήλωση περιεκτικότητας σε τέφρα μικρότερης από την περιεκτικότητα των εξαχθέντων αλεύρων δεν είχε ως συνέπεια την καταβολή ποσού μεγαλύτερου από εκείνο που έπρεπε να έχει καταβληθεί στο

πλαίσιο του συστήματος προκαταβολής, αλλά είχε ως συνέπεια την καταβολή ποσού μεγαλύτερου από το συνολικό ποσό που έπρεπε να καταβληθεί ως επιστροφή κατά την εξαγωγή, ο εξαγωγέας οφείλει να αποδώσει το υπερβάλλον βάσει των κανόνων της εθνικής νομοθεσίας περί αναζητήσεως του αχρεωστήτως καταβληθέντος. »

91. *2.* Επικουρικώς — στην περίπτωση που το Δικαστήριο δεν ακολουθήσει την συνοπτικώς εκτιθέμενη στην παράγραφο 1 άποψη — προτείνω να δοθεί ως απάντηση στο συμπληρωματικό ερώτημα που υπέβαλε το Bundesfinanzhof στην υπόθεση C-5/90 για την περίπτωση που η απάντηση στο πρώτο ερώτημα θα ήταν καταφατική, ότι:

« Από την εξέταση του δευτέρου ερωτήματος της υποθέσεως C-5/90 δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος του κανονισμού (ΕΟΚ) 1633/80, καθόσον αφορά τον καθορισμό μηδενικού συντελεστή επιστροφής για εξαγωγές αλεύρων σίτου προς τη Σοβιετική Ένωση. »